Ազգ

AZG
armenian newspaper

Մայիս 6
1992
Չորեքշաբթի

եռօրեայ թերթ
Բ տարի, թիւ 34 (126)
գինը 95 կ.

Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 SULASU

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Երեկ Գերագոյն խորհրդի նիստում ՀՌԱԿ ղեկավարական խմբակցության կողմից ղեկավար Մելս Սահակյանը կարդաց հետեւյալ հայտարարությունը.

Հայաստանի Հանրապետության նախագահի այցը Իրանի Իսլամական Հանրապետություն մեծ նշանակություն ունեցող իրադարձություն է երկու բարեկամ ժողովուրդների կյանքում: Այն կարեւոր քայլ է Իրանի եւ Հայաստանի միջեւ ընդմիջված դեսպանական կապերի վերահաստատման ուղղությամբ, որի առկայության դեպքում միայն կարելի է արդյունավորել երկու երկրների տնտեսական ու մշակութային փոխադարձ շահերը:

Անկասկած, բանակցությունների ընթացքում կոնոփվի Արցախի խնդիրը: Գնահատելով Իրանի Իսլամական Հանրապետության ջանքերը երկրաբջանում խաղաղության հասնելու համար եւ Արցախի հիմնահարցում անբահախնդիր դիրքորոշում ունենալը, միեւնույն ժամանակ հույս ենք հայտնում, որ բանակցությունների ընթացքում կկարեւորվի Արցախի ինքնուրույնությունն ու կենսական շահերն ապահովող մոտեցում, դուրս լայն բացելով կոնֆլիկտի խաղաղական ճանապարհով արդար լուծման առաջ:

ՀՌԱԿ ղեկավարական
խմբակցություն

Ճակատային գիծ

Նոր զոհեր եւ վիրավորներ

Երեւանի իրազեկ աղբյուրների տվյալներով, մայիսի 4-ին հրետակոծման են ենթարկվել Մարտակերտի եւ Շահումյանի շրջանների բնակավայրերը: Զոհվել է 5 եւ վիրավորվել 9 մարդ: Մայիսի 5-ին առնվազն 4 հայ է վիրավորվել Ստեփանակերտի հարավ-արեւմտյան արվարձանների հրթիռա-հրետակոծման ժամանակ: Ադրբեջանցիները հարձակում են գործել Թալիշ գյուղի վրա, որ օրվա ընթացքում ընթացել են թեժ մարտեր: Նմանատիպ հարձակում է եղել նաեւ Ղարաչինար գյուղի վրա:

Նույն աղբյուրների տվյալներով, հրետակոծվել են Ադրբեջանի հետ սահմանամերձ շրջանները, մասնավորապես Բերդ շրջկենտրոնը: Զոհվել են 2 եւ վիրավորվել 7 բնակիչ:

Մայիսի 4-ի լույս 5-ի գիշերը կրկին հրետակոծվել է Կաղան քաղաքին կից Սյունիք ավանը: Կան ավերածություններ: Մինչդեռ, Կաղանի ռադիոցանցով հայտարարել են, որ անհրաժեշտ է վերսկսել բոլոր ձեռնարկությունների, հիմնարկների, դպրոցների եւ մանկապարտեզների աշխատանքները: Բացակայող աշխատողները կենթարկվեն վարչական տույժի: Այդ կարգադրությունը նպատակ ունի կանխել կանանց եւ երեխաների հոսքը Կաղանից:

Իրենց հերթին, Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունում հաղորդեցին, որ Թար-թար շրջկենտրոնի, Սեյդիլի գյուղի եւ Նախիջեւանի մի շարք բնակավայրերի հրետակոծման ժամանակ զոհվել են 3 եւ վիրավորվել 5 ադրբեջանցի: Եւս 10 մարդ վիրավորվել է Հայաստանի հետ սահմանակից Ղազախի եւ Աղստաֆայի շրջանների ռմբակոծման ժամանակ: Հրետակոծվել են նաեւ, այդ թվում ռազմաթիռներից, Թռուզի, Գետաբեկի եւ Զանգելանի շրջանների գյուղերը: ■

Ռաֆաելլին փորձում է որոշել Մինսկի խորհրդաժողովի օրը եւ ԼՂՀ կարգավիճակը

Իրանում կկայանան բառակողմ բանակցություններ

ՍՊՈՒՆԴԻԱՐԻ ԱՐԽԱՐԻՈՒ

Երեկ, մայիսի 5-ին, Մոսկվայից Երեւան ժամանեց Եւրոպայի անվտանգության ու համագործակցության խորհրդի շրջանակներում Լեռնային Ղարաբաղի հարցերով Մինսկի խորհրդաժողովի նախագահ Մարիո Ռաֆաելլին: Վերջինիս փոքր-ինչ ուշացման պատճառը նույն օրը Մոսկվայում Ռուսաստանի արտգործնախարար Անդրեյ Կոզիրեւի հետ ունեցած հանդիպումն էր, ուր կողմերն ընդգծել էին, թե հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի շրջանում տարվող բոլոր խաղաղասիրական ջանքերը պետք է լրացնեն միմյանց, որպեսզի առաջիկա Մինսկյան խորհրդաժողովը դառնա ոչ թե ձեւական, այլ արդյունավետ միջոցառում:

Տասներեք գործընկերներով գալով Հայաստան, պրն. Ռաֆաելլին նախ հանդիպեց Հայաստանի արտգործնախարար Ռաֆֆի Հովհաննիսյանին, այնուհետեւ նրան ընդունեց Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը:

Պատասխանելով լրագրողների այն հարցին, թե ինչ ակնկալիքներ ունի իր առաքելությունից, պրն. Ռաֆաելլին ասաց, թե իր աշխատանքը կրում է նախնական բնույթ եւ խմբի նպատակն է լինել Հայաստանում, Ադրբեջանում եւ Լեռնային Ղարաբաղում, ինչպես նաեւ այցելել այլ երկրներ, որոնք կարող են որոշակի դեր խաղալ Լեռնային Ղարաբաղի կոնֆլիկտի կարգավորման հարցում: Պրն. Ռաֆաելլին հույս հայտնեց, թե շրջագայության վերջում կկարողանա գալ որոշակի եզրակացության եւ հրավիրել միջազգային խորհրդաժողով: Նա ենթադրեց, որ կհաստատվի զինադադար: Դրանից զատ, խորհրդաժողովի նախագահն ասաց, որ կննարկվեն որոշ քաղաքական հարցեր: Մեր այն հարցին, թե անձամբ իր կարծիքով ինչպիսի՞ կարգավիճակով պետք է Լեռնային Ղարաբաղը մասնակցի խորհրդաժողովին, նա խուսանավելով ասաց, թե դա ամենակարեւոր հարցն է եւ միայն բանակցությունների վերջում կարող է պատասխանել:

Իր հերթին, Հայաստանի արտգործնախարարի մամուլի քարտուղար Արտաշես Դարբինյանը նշեց, որ պրն. Ռաֆաելլին հանդիպումներում քննարկեց եւ այսօր շարունակելու է քննարկել Մինսկի խորհրդաժողովի անցկացման ժամկետները եւ Ղարաբաղի մասնակցության կարգավիճակի հետ կապված հարցերը: Հայկական կողմն առաջարկում է, որ խորհրդաժողովն անցկացվի հունիսի սկզբներին, Ադրբեջանի նախագահական ընտրություններից առաջ, ինչին կողմնակից են նաեւ ԵԱՀԽ-ի ներկայացուցիչները: Հայաստանի ակնկալիքները հիմնականում կապվում են զինադադարի ապահովման, շրջափակման վերացման, մարդասիրական օգնության միջանցքների բացման եւ դիտորդների չեզոք կազմի ապահովման հետ:

Այսօր պրն. Ռաֆֆաելլին կհանդիպի Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Առաջինին, այնուհետեւ Գերագույն խորհրդի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովի անդամներին, այլ պատգամավորների ու պաշտոնյաների: Այսօր իսկ, ճաշից հետո, խումբը կմեկնի Թբիլիսի:

Խմբի 6 անդամներ կմնան Բաքու, իսկ Ռաֆաելլին այնտեղից կթռչի Իրան՝ մասնակցելու Ադրբեջան-Իրան-Հայաստան եռակողմ բանակցություններին: Այդ ամենից հետո միայն կհայտարարվի, թե երբ է լինելու Մինսկի խորհրդաժողովը եւ ինչ կարգավիճակով է մասնակցելու Լեռնային Ղարաբաղը:

ՀԱՅՈՐ ԱՍՍՏՐՅԱՆ

Լոս Անջելեսը վերադառնում է բնականոն կյանքին

Երեք օր տեւած զանգվածային խռովություններից հետո, որի ընթացքում սպանվել էին 55 մարդ եւ բռնկվել բազմաթիվ հասստություններ, խանութներ եւ ավտոմեքենաներ, անցյալ շաբաթավերջից սկսած Լոս Անջելես հեռզիեսն վերադարձել է իր կայունությունը, առավելաբար ոստիկանների, Ազգային գվարդիայի ու բանակի զինվորների եւ ծովայինների ներկայության շնորհիվ: Բնակիչներն ու քաղաքային իշխանությունները մարեցին փողոցները ավերակույտերից, իսկ քաղաքապետ Թոմ Բրեդլին երկուշաբթի օրվանից վերացրեց պարետային ժամը, մինչ հատուկ խմբեր սանձազերծին քանդված շրջանների վերականգնման աշխատանքները: Նախագահ Բուշը դաշնակցային գանձից 600 միլիոն դոլար հատկացրեց այդ աշխատանքների համար:

Երկուշաբթի օրվանից քաղաքն սկսեց վերադառնալ բնականոն կյանքին, թեեւ ոստիկանությունն ու բանակայինները զրահամեքենաներով շարունակում են վերահսկել հատկապես առեւտրական շրջանները, որտեղ հազարավոր խանութներ էին կողոպտվել: Լոս Անջելեսի հիվանդանոցներում դեռեւս կան 2300 զինվորներ, որոնցից 200-ը շարունակում են մնալ անմիջական բժշկական հսկողության տակ, իսկ 180 մարդ մնացել է անհետ:

Արդարադատության նախարարությունը մեկ ամիս ժամանակ է տվել դաշնակցային գերագույն ատյանին վերաքննության ենթարկելու սեւամորթ վարորդին խոշտանգելու համար մեղադրված չորս ոստիկանների անմեղ հռչակման գործը, որը զանգվածային անհանգստությունների պատճառ էր դարձել: ■

Հուլիսի 1-ից 80 ռուբլի 1 դոլլարի դիմաց

Հուլիսի 1-ից Ռուսաստանի կառավարությունը մտադիր է հանրապետության ամբողջ տարածքում մտցնել ռուբլու միասնական կուրս: Այս մասին երեկ Մոսկվայում հաղորդեց կառավարության տնտեսական խորհրդական Կոնստանտին Կագալովսկին: Նրա խոսքերով, ռուբլու կուրսը կլինի մոտ 80 ռուբլի 1 դոլլարի դիմաց: Մեկ ամսվա ընթացքում կուրսը կմնա տատանվող, իսկ օգոստոսի 1-ից այն կկարգավորվի: Ռուբլու ներկա կուրսը բարձրացնելու համար կառավարությունը կձեռնարկի մի շարք միջոցառումներ, ընդհուպ արժույթային ներխուժումը: Այդ նպատակով կօգտագործվեն միջազգային վարկատային հիմնադրամի եւ «մեծ յոթնյակի» վարկերը: Մինչեւ տարվա կեսը նախատեսվում է զգալիորեն բարձրացնել բանկային տոկոսային կոդարը: Կառավարությունը մտադիր է նաեւ վերացնել արտահանման նորմերը, բացի ուժանյութերից եւ գենից: Տարվա վերջին, ասաց Կոնստանտին Կագալովսկին, արժեզրկումը կկազմի ամսական 5 տոկոսից պակաս: ■

Համատարած գործադուլներ Ռուսաստանում

Ռուսաստանում շարունակվում է բուժաշխատողների գործադուլը: 63 մարզերի, երկրամասերի եւ հանրապետությունների բուժհիմնարկների կոլեկտիվներին վերջին օրերի ընթացքում միացել են Կամչատկայի, Կալինինգրադի եւ Կոստրոմայի բուժաշխատողները: Ինչպես նախատեսվում էր, սկսած մայիսի 4-ից գործադուլավոր բոլոր բուժհիմնարկներին եւ գիտահետազոտական ինստիտուտներին պլանային օգնություն չի ցուցաբերվում: Անցյալ շաբաթ տեղի ունեցած բանակցությունները ոչ մի արդյունք չտվեցին: Գործադուլավորները պահանջում են աշխատավարձը բարձրացնել 3 անգամ, իսկ կառավարությունն առաջարկել է այն բարձրացնել 1.8 անգամ: ■

Դարձյալ հրթիռակոծվում է Քաբուլը

Քաբուլի հարավային շրջաններում տեղակայված դիրքերից երեկ եւ նախորդ օրը հրթիռակոծվեց Աֆղանստանի մայրաքաղաքը, խլելով 17 զոհ եւ 87 վիրավոր: Հրթիռներն արձակվել էին Սիմեղ Հեմմաթյարին ենթակա մուջահեդ զորախմբի դիրքերից, որոնց դեմ կառավարական բանակը երեկ հրաձայրերից պատասխան ռմբակոծումներ ձեռնարկեց: Այս նոր բռնկման պատճառ են դիտվում Հեմմաթյարի առարկությունները ժամանակավոր կառավարության կազմի նկատմամբ, մինչ մուջահեդ մյուս երեք գլխավոր զորախմբերի պետերը, այդ թվում նաեւ Մասուդը, երկուշաբթի օրն արդեն մտան Քաբուլ՝ սպասելու նորակազմ կառավարությանը: ■

Դուշանբեում մտցվել է արտակարգ դրություն

Տաջիկստանի նախագահ Ռահմոն Նաբիեւի հրամանագրով Դուշանբեում մտցվել է արտակարգ դրություն եւ սահմանվել է պարետային ժամ: Արտակարգ միջոցառումներին նախորդել է իրավիճակի կտրուկ սրումը, ընդդիմադիրների խմբերը գրավել են հեռուստատեսությունը եւ կոչ արել բնակիչներին պահպանել հանգստություն, իսկ կայազորի զինծառայողներին չմիջամտել Տաջիկստանի ներքին գործերին: Իշխանությունների վերահսկողության տակ գտնվող հանրապետական ռադիոն հաղորդել է կառավարության դիմումը: Փաստաթղթում կոչ է արվել բնակչությանը հոգ տանել սեփական տների պաշտպանման համար, այսինքն, ստեղծել ինքնապաշտպանության ջոկատներ: Քաղաքի մի շարք շրջաններում փոխհրաձգություն է սկսվել: Ոչ ծգրտված տվյալներով, նոնակի պայթյունից զոհվել են 3 մարդ: ■

Ղրիմը անկախ պետություն

Երեկ Ղրիմի Գերագույն խորհուրդն ընդունեց պետական անկախության մասին հռչակագիրը: Փաստաթղթի համաձայն, ստեղծվում է ինքնիշխան անկախ Ղրիմի պետություն, որի տարածքում գործում են միայն հանրապետության օրենքները: Հռչակագիրն ուժի մեջ կմտնի օգոստոսի 2-ին նախատեսվող հանրաքվեով հաստատվելուց հետո: ■

Հայաստանի պատվիրակությունը մեկնեց Բրյուսել

Այսօր Երեւանից Բրյուսել կմեկնի Հայաստանի Հանրապետության պատվիրակությունը մասնակցելու ԱՊՀ երկրների ներկայացուցիչների հետ Հյուսիսատլանտյան դաշինքի հերթական հանդիպմանը: Պատվիրակության կազմում են Հայաստանի նախագահի ազգային անվտանգության գծով գլխավոր խորհրդականի առաջին տեղակալ Էդուարդ Սիմոնյանցը եւ Հայաստանի արտգործնախարարի խորհրդական Արտաշես Դարբինյանը: ■

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Բոսնիա-Հերցեգովինայի նախագահին 24 ժամ պատանդ պահելուց եւ նրան հարավսլավական բանակի զինվորների ազատ անցքի դիմաց փոխանակվելուց մեկ օր հետո, երեկ շարունակվեցին կռիվները Սարաեւոյի շուրջ: Բելգրադը հայտարարեց, թե ինքը ոչ մի ձայն չունի դաշնակցային «հրամանատարությանը չենթարկվող» զինվորների հետ, որոնք կռվում են Բոսնիա-Հերցեգովինայի դեմ:

Գերմանիայի կանցլեր Քոլը մերժեց տեղի տալ հանրային ոլորտի հարյուր հազարավոր աշխատողների աշխատավարձը բարձրացնելու պահանջին, երեկ առավոտյան պատշգամբ ելնելով վաճառքում: Սպասվում է, որ գործադուլների ալիքը կտարածվի, ընդգրկելով նաեւ օդանավակայանների եւ երկաթուղու աշխատավորներին:

Ամերիկյան ռազմական օդանավերը էվակուացիայի ենթարկեցին Սիերրա-Լեոնեում գտնվող 300 ամերիկացիներ, որոնք մնացել էին աֆրիկյան այդ երկրում անցյալ շաբաթ կատարված բռնահարվածից հետո, որի շնորհիվ բանակային կապիտան Վալենտին Ստասսերը բարձրացվել էր նախագահի պաշտոնին:

Սպիտակ տան պաշտոնյաները հայտնեցին, թե Հունգարիան նախկին Վարշավայի ուխտի այն առաջին երկիրն է լինելու, որի նկատմամբ Ս. Նահանգները վերացնելու է երեք տասնամյակ առաջ հաստատած առեւտրական ներմուծման սահմանափակումները: ■

Հայաստանում գազ չկա

Հայաստանում մնացել է մոտ 2 միլիոն խորանարդ մետր գազ, որը կբավարարի միայն Երեւան քաղաքի մեկ օրվա պահանջները:

Գազամատակարարման վիճակը հանրապետությունում ազդեցալի է, «ԻՖ»-ին հաղորդեց «Հայգազ» արտադրական միավորման գլխավոր ինժեներ Վլադիմիր Գալոյանը: Առանց այդ էլ ծանր իրավիճակը սրվեց Թուրքմենստանի կողմից Վրաստանին տրվող գազի դադարեցմամբ: Հավանական է, որ Հայաստանին հասանելիք գազի մեծ մասը յուրացվում է Վրաստանի կողմից:

Հայաստանը խնդրել է Թուրքմենստանին՝ ազդել Ադրբեջանի վրա, որպեսզի գազը Հայաստան մտնի ադրբեջանական գծով, սակայն Բաքուն հրաժարվել է: ■

digitised by A.R.A.R.@

ԴԵՄԻՐԵԼՆ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒՄ Է ԹՅՈՒՐՔԱԿԱՆ ԳՈՏԻՆ.

ինչո՞վ է հակակշռելու Հայաստանը

Նորաստեղծ պետականությանը ընդառաջացող վտանգավոր դիմակայությունը Թուրքիայի հետ իրականություն է դարձել: Այսօր արդեն ակնհայտ է, որ երջանում հայկական գործոնն իբրեւ քաղաքական երեւույթ աննշան է եւ ի վիճակի չէ արդյունավետորեն ազդելու իրադարձությունների զարգացման վրա: Իսկ իրադարձությունների զարգացումը բուռն է ու անկանխատեսելի հատկապես Հայաստանի համար:

Աբխազիայի ոչ մի երկիր այդքան ահաբաժիններ չկորզեց հին աբխազական փոփոխություններից, ինչպես Թուրքիան: ԽՍՀՄ-ի ու Հարավսլավական Ֆեդերացիայի փլուզումները առաջացրեցին երկու վակուումային տարածք մեկը Միջին Ասիայում եւ Կովկասում, մյուսը Բալկաններում, որոնք արդյունավետորեն լրացվում են Թուրքիայի կողմից: Նախանձելի համարձակությունը, որը ցուցաբերում է Թուրքիան երկու ճակատով պայքարելու իր պատրաստակամությամբ, արձագանք եւ անհրաժեշտ աջակցություն է ստանում Արեւմուտքից: Այս առումով ծիծաղելի է դիտվում հայ դիտորդների «մտահոգությունը» Թուրքիայի տնտեսական վիճակի եւ նրա կողմից որդեգրած քաղաքականության Ֆինանսատնտեսական կարողությունների վերաբերյալ: Թուրքիան բազմիցս ապացուցել է, որ առաջնորդվում է բազմակողմանի եւ ստույգ քաղաքական հաշվարկներով եւ եթե միլիոնավոր դոլլարներ պահանջող հեռանկարային ծրագրեր է առաջարկում եւ միաժամանակյա վարկեր տրամադրում եղբայր ժողովուրդներին, ապա որոշակի երաշխիքներ ունի մեծածավալ Ֆինանսական ներդրումների վերաբերյալ: Կատարվող եւ սպասվելիք ծախսերի առյուծի բաժինը այս կամ այն եղանակով ծածկվելու է այն երկրների եւ ուժերի կողմից, որոնք ծրագրավորել եւ իրականացնում են թուրքական գոտու ստեղծման քաղաքականությունը:

Դեմիրելի այցելությունը Միջին Ասիա եւ Ադրբեջան հավաստեց այն արմատական փոփոխությունը այդ տարածքներում, որը ճանաչվորում է Ռուսաստանի բազմադարյան ազդեցության փոխարինումը թուրքական ազդեցությամբ: Դրա կարեւորագույն արտահայտությունը պետք է դիտարկել քարոզչական ազդեցիկ միջոցի հեռուստատեսային սփոման կազմակերպումը ճված տարածքներում, որը, իմիջայլոց, իրականացվեց ի հաշիվ ռուսական հեռուստատեսության ծրագրի: Ռուսաստանի քաղաքական դիտորդները անվերապահորեն ընդունում են ճված փոփոխության փաստը եւ կանխատեսում ռուս բնակչության զանգվածային արտահոսքը այդ տարածքներից, ինչը ռուսական գործոնը երջանում հասցնելու է նվազագույնի: Ինչ վերաբերում է հայ դիտորդներին, ապա նրանք ավելի շատ հակված են կասկածի ենթարկելու Թուրքիայի կարողությունները, գերադասում են չանդրադառնալ Ռուսաստանի կողմից Ադրբեջանին ԱՊՀ զենքն ու զինամթերքը տրամադրելու, Հայաստանի հետ համագործակցության պայմանագիրը չվավերացնելու իրական պատճառներին, ինչը պետք է բացահայտի հայկական դիվանագիտության անհաջողությունը նաեւ ռուսական ճակատում: Ավելորդ է իսկ խոսել այն հեռանկարների մասին, որ կարող է ունենալ թուրքական գոտու ամրապնդումը Արցախի, Միջին Ասիայի հայկական գաղթօջախների եւ Հայաստանի համար: Պետք է կարծել, որ երբ Դեմիրելը վստահեցնում է Ադրբեջանին, թե «Թուրքիան միշտ ձեր կողմին կլինի», ապա արտահայտում է ոչ միայն իր երկրի համերաշխությունը, այլեւ այն երկրների, որոնք այս կամ այն չափով ենթակա են լինելու թուրքական քաղաքականության ազդեցությանը:

Թեեւ մեծ ուշացումով, բայց Հայաստանը ծանրակշիռ քայլեր է անում երջանի երկրների հետ բազմակողմանի եւ ամուր կապեր հաստատելու ուղղությամբ: Հանրապետության նախագահի այցը Սիրիա եւ ներկայիս այցելությունն Իրան իմաստով քաղաքական մեծ կարեւորություն ունեն եւ վաղուց թելադրված անհրաժեշտություն են: Մտահոգիչ է սակայն այն փաստը, որ Հայաստանի արեւելյան քաղաքականության մեջ, ինչպես եւ նախկինում Արեւմուտքի ու Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների ձեւավորման ընթացքում, բացակայում է հայկական դիվանագիտության իմաստությունը: Հայաստանի քաղաքական առանձին խոսքն ու դիրքորոշումը տարալուծվում են բանակցող երկրող կողմի ավանդական հեղինակության ու քաղաքական սկզբունքների ընդհանուր համատեքստում: Նման գործելակերպը չի նպաստում Հայաստանի, իբրեւ միջազգային հարաբերություններում ինքնուրույն միավորի ճանաչմանն ու ընկալմանը եւ նրա տեսակետները չեն կարող անհրաժեշտ ուշադրության արժանանալ:

Ի՞նչ ենք ակնկալում բարձր մակարդակի հայ-իրանական բանակցություններից: Նախ եւ առաջ, իհարկե, Սիրիա-Իրան-Հայաստան գործուն ռանկյունու ձեւավորում, որի աշխատանքային ակտիվությունը չի սահմանափակվի զրոսնկոլային բարեհամբուրության երջանակներով: Իրանի եւ Սիրիայի համատեղ աջակցությունը կնպաստի Հայաստանի արագ եւ բազմակողմանի կապերի հաստատմանը Ծոցի ծերերների հետ, որը պետք է արտահայտվի վարկերով եւ կապիտալ ներդրումներով: Իրանի իշխանությունները պետք է գիտակցեն, որ բույլ եւ բուրքական ճնշման դեմ անպաշտպան Հայաստանը լուրջ վտանգ է ներկայացնում նաեւ Իրանի համար: Հայաստանի տնտեսության կենսագործունեության եւ ծրագնաժամի հաղթահարման միակ երաշխիքը վառելանյութի կայուն մատակարարումն է Իրանից Հայաստան. Հայաստանի ճանապարհային ելքը դեպի Ծոց եւ նրա արտոնյալ ներգրավումը Ծոցի երկրների, Իրանի, Եգիպտոսի ու Սիրիայի տնտեսական-քաղաքական համագործակցության ոլորտի մեջ: Իրանը անհրաժեշտ ազդեցություն ունի երջանում, եւ կարող է ճշված հարցերում համաղաստախան աջակցություն ցույց տալ Հայաստանին: Միջին Ասիայում եւ Անդրկովկասում Արեւմուտքի աջակցությամբ իրականացվող թուրքական ծավալումը կարելի է սահմանափակել միայն Իրանի, «Դամասկոսյան դաշինքի» արաբական երկրների եւ Հայաստանի համատեղ ջանքերով, ուր կարեւորագույն խնդիրը քաղաքական-տնտեսակեն լայնածավալ աջակցությունն է Հայաստանին եւ Լեռնային Ղարաբաղի խնդրի հանգուցալուծման թուրք-արեւմտյան ծրագրի դեմ արաբա-իրանական փոխհամաձայնեցված գործողությունների իրականացումը: Կարեւոր է նաեւ Ռուսաստանի ազդեցության ժամանակային երկարաձգումը Միջին Ասիայում, որը կբացառի այդ երջանում Թուրքիայի ազդեցության անարգել հաստատումը: Պետք է համատեղել բոլոր բաղադրիչ երկրների ուժերը, որպեսզի Արեւմուտքը համաձայնի վերականգնել երջանի հավասարակշռության կարգավիճակը. Ծոցի պատերազմից հետո ձեւավորված սպառնալ էվոյի երջանակներում: Հակառակ դեպքում Հայաստանը ստիպված կլինի արմատական զիջումների գնալ Արեւմուտքին եւ Թուրքիային, ինչը խիստ բացասական ազդեցություն կունենա Իրանի աշխարհաքաղաքական իրավիճակի վրա:

Վերը նշված տեսակետները բերված են այն ծայրահեղ անբարենպաստ պայմաններով, որոնք ձեւավորվում են երջանում եւ մասնավորապես Հայաստանի շուրջը: Հայաստանը պետք է դիմի կտրուկ սիթոցների, որպեսզի գեր մասնակիորեն փոխհատուցի այն բացթողումները, որ հատուկ էին նրա արտաքին քաղաքականությանը վերջին երկու տարիների ընթացքում:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

Մինսկի խորհրդաժողովում Արցախն անելիք չունի

ասում է Հայաստանում ԼՂՀ պաշտոնական ներկայացուցիչ ՄԱՆՎԵԼ ՍԱՐԳՍՅԱՆԸ

Մայիսի 4-ին Երեւանի «Հրազդան» հյուրանոցի երկրորդ հարկում տեղի ունեցավ Հայաստանում ԼՂՀ պաշտոնական ներկայացուցիչ, ՀՅԴ անդամ Մանվել Սարգսյանի մամուլի ասուլիսը, որին հրավիրված էին բազմաթիվ հայ եւ օտար լրագրողներ: Ներկայացնելով պրն. Սարգսյանին հրապարակախոս Արմեն Հովհաննիսյանը հստակեցրեց նաեւ քննարկվելիք հարցերի երջանակը: Նա ասաց, որ Հայաստանում ԼՂՀ պաշտոնական ներկայացուցչի գոյությունն ինքնին նոր երեւույթ է եւ նոյնպես ունի Հայաստանի պաշտոնական երջաններին ծանոթացնել Արցախի իրադարձություններին եւ արտահայտել ԼՂՀ պետական տեսակետները, նախնական բանակցություններ վարել Հայաստանում գտնվող արտասահմանյան պաշտոնական ներկայացուցիչների հետ, ինչպես նաեւ վերահսկել Արցախին հասցեագրված մարդասիրական օգնությունը:

Խոսելով Արցախում նշանակված ծանր կացության մասին պրն. Սարգսյանն ասաց, որ ԼՂՀ-ը պետք է պայքարի հանուն իր անկախության ճանաչման եւ հասնի այն բանին, որ ստեղծված կոնֆլիկտում դիտվի որպես հավասար կողմ: Ըստ նրա, գոյություն ունեն հարցեր, որտեղ Հայաստանի եւ ԼՂՀ տեսակետները միշտ չէ, որ համընկնում են: Որպես այդպիսի հարց, պրն. Սարգսյանը նշեց, որ Արցախի ժողովուրդը բացառում է որեւէ միջազգային երաշխիքով եւ ցանկացած կարգավիճակով Ադրբեջանի կազմում մնալու հեռանկարը:

Հայաստանում ԼՂՀ ներկայացուցչության ստեղծման անհրաժեշտության մասին խոսելիս պրն. Սարգսյանն ասաց, որ անցած 4 տարիների ընթացքում Արցախի հայ բնակչությանը հասցված ամենամեծ հարվածը եղել է իշխանությունների կազմալուծումը, որի հետեւանքով Արցախի ձայնը կամ չի հասել Հայաստան, կամ հասել է աղավաղված: Այդ 4 տարիների ընթացքում շատերն են խոսել արցախցիների անունից՝ իրականում հետապնդելով պրոպուլիստական շահեր: Եւ պատահական չէ, որ այսօր անգամ Հայաստանում մարդիկ ճիշտ չեն պատկերացնում, թե ինչ բան է Արցախը, եւ ինչ են ուզում արցախցիները:

ԵԱՀԽ-ից եւ Մինսկի խորհրդաժողովից ունեցած սպասելիքների մասին խոսելով՝ ԼՂՀ ներկայացուցիչն ասաց, որ ինքն արդեն հանդիպել է ԵԱՀԽ ներկայացուցիչներին: Նրանք ի վերջո ընդունել են, որ երբ խոսվում է Արցախի ճանաչման մասին, ապա այդպիսի նախադեպեր միջազգային քաղաքականության մեջ կան: Այնուամենայնիվ, ԵԱՀԽ-ը մնում է որպես մի կազմակերպություն, որի հիմնական սկզբունքներից մեկը սահմանների անձեռնմխելիությունն է: Եւ հենց միայն այն փաստը, որ ըստ ԵԱՀԽ-ի, ցանկացած բանակցությունների Արցախը պետք է մասնակցի որպես պարզապես շահագրգիռ կողմ (ինչպես, ասենք, Թուրքիան կամ Իրանը) եւ ոչ թե անկախության ձգտող հանրապետություն, արդեն վկայում է այն մասին, որ Մինսկի խորհրդաժողովում Արցախն անելիք չունի:

Հայաստանի կողմից ԼՂՀ ճանաչման մասին պրն. Սարգսյանն ասաց միայն, որ դա՛ Հայաստանի խնդիրն է եւ Հայաստանն ինքը պիտի որոշի ճանաչե՞լ, թե՞ չճանաչել: Ինչ վերաբերում է Հայաստանի կողմից ցուցաբերված բազմակողմանի օգնությանը, ասաց նա, ապա ԼՂՀ իշխանությունները շատ լավ են գիտակցում, որ Հայաստանը ինքը մի այնպիսի պետություն է, որը չունի սեփական բանակ, սեփական զենքի արտադրություն եւ այլն, բացի այդ էլ, Հայաստանի շատ սահմանամերձ երջաններ այսօր շատ՝ հիշ բանով են տարբերվում Արցախից: Ուստի, ԼՂՀ-ը Հայաստանի Հանրապետությունից առանձնապես մեծ սպասելիքներ չունի, թեեւ ցուցաբերվող օգնությունը կարելի էր անհամեմատ ավելի լավ կազմակերպել:

Խոսվեց նաեւ Արցախում եւ Արցախի մասին լրատվության բերությունների շուրջ: Ներկայացուցիչն ասաց, որ նույնիսկ Ստեփանակերտում շատ դժվար է տեղեկություններ ստանալ, թե ինչ է կատարվում երջաններում, եւ այն աշխատանքը, որ մեծ դժվարությամբ կատարում են ՀՅԴ ՄՏԿ Արցախի մասնաճյուղը եւ ԼՂՀ ԳԽ լրատվական կենտրոնը, շատ հիշ է: Այդ հարցին պետք է պետական մոտեցում:

Ասուլիսի ժամանակ, ինչպես եւ պետք էր սպասել, բազմաթիվ հարցեր արծարծվեցին, որոնք վերաբերում էին ԼՂՀ ինքնապաշտպանությանը: Ընդհանուր գծերով ներկայացնելով ԼՂՀ պաշտպանության համակարգը պրն. Սարգսյանն ասաց, որ այսօր Արցախում զգացվում է զենքի եւ զինամթերքի խիստ պակաս, եւ ինքնապաշտպանական ուժերը, փաստորեն, կռվում են բրնամուց խլված զենքով: Այնուամենայնիվ, ԼՂՀ իշխանություններին հաջողվել է ստեղծել պաշտպանական գործուն համակարգ, եւ եթե երբեմն որոշ զինված ջոկատներ անգամ ինքնագործունեությամբ են զբաղվում, ապա շատ անգամ կարելի է կանխել դա: Իսկ այն հարցին, թե միջկուսակցական տարաձայնություններն արդյոք չե՞ն կարող վնասել պաշտպանությանը, ՀՅԴ անդամը պատասխանեց, որ դա կախված է նրանից, թե որքանով կհաջողվի հանուն միասնական գործի վեր կանգնել կուսակցական շահերից: Ինքնապաշտպանության մասին խոսելիս պրն. Սարգսյանն ասաց նաեւ, որ այսօր Արցախում բժիշկների խիստ կարիք կա: Եւ որքան էլ ցավալի է, առայժմ իր կոչին ոչ ոք չի արձագանքել:

ՍՐՄԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

Հելսինկիում ընդունվեց երկու փաստաթուղթ

Առայժմ անհայտ է ԼՂՀ մասնակցության կարգավիճակը

Ինչպես արդեն հաղորդել էինք, ապրիլի 30-ից մայիսի 1-ը Հելսինկիում անցկացվեց Եւրոպայի անվտանգության ու համագործակցության խորհրդի նիստը, որին մասնակցում էր նաեւ Հայաստանի պատվիրակությունը արտգործնախարարության Եւրոպական բաժնի պատասխանատու Քրիստիան Տեր-Ստեփանյանի եւ Գեւորգյան խորհրդի պատգամավոր Խորով Հարությունյանի անդամությամբ:

ԵԱՀԽ-ի հերթական նիստը նվիրված էր Լեռնային Ղարաբաղի խնդրի կարգավորմանը Մինսկում միջազգային խորհրդաժողով հրավիրելու հարցին, այսպես հայտարարեց Քրիստիան Տեր-Ստեփանյանը: Այնուհետեւ նշեց, թե մայիսի 1-ի նիստում ընդունվել է երկու փաստաթուղթ: Դրանցից մեկը վերաբերում է հանդիպողովի կազմակերպման ձեւերին: Այն կանցկացվի Մինսկում, որ կգործի ԵԱՀԽ-ի կարեւորագույն կոնսենսուսի կանոնը: Առայժմ անորոշ է ԼՂՀ ներկայացուցիչների մասնակցության ձեւերի հարցը: Այդ պատճառով էլ դարձ չէ, թե ինչպես են ԼՂՀ վերաբերյալ որոշում ընդունելու, եթե նրա ներկայացուցիչները չմասնակցեն եւ չունենան իրենց վեճերի իրավունքը: Քննարկման էին դրված նաեւ Մինսկի խորհրդաժողովի անցկացման աշխատանքային ձեւերը: Այսինքն, խորհրդաժողովը կարող է տեղի ունենալ Մինսկում, իսկ աշխատանքային նիստերն, օրինակ, Հռոմում: Կարող են հրավիրված լինել նաեւ միջազգային կազմակերպություններ, այդ թվում ՄԱԿ-ը եւ Կարմիր խաչը: *«Մենք կողմ էինք,* շարունակեց պրն. Տեր-Ստեփանյանը, *նաեւ ԵԱՀԽ ոչ անդամ երկրների մասնակցությանը, որին դեմ էր Թուրքիան: Նա հստակորեն հակադրվում էր Իրանի մասնակցությանը: Մենք առաջարկեցինք այնպիսի մի տարբերակ, որի դեպքում Իրանը կարող էր մասնակցել որպես դիտորդ:*

Երկրորդ փաստաթուղթը նվիրված էր դիտորդների խնդրին: Կրակի դադարեցումը վերահսկելու համար որոշվեց երջան ուղարկել դիտորդների մի խումբ: Բացի դրանից, խնդրեցինք նաեւ, որ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը նույնպես մասնակցի այդ գործին: Առայժմ պետք է քննարկվի հսկող ուժերի ուղարկման հարցը: Մենք բարձրացրինք նաեւ շարունակվող երջափակումների եւ մարդասիրական միջանցքների բացման հարցերը, որոնց դեմ արտահայտվեցին Թուրքիան եւ Ադրբեջանը»:

Այժմ ԵԱՀԽ աշխատանքային խմբերը գտնվում են երջանում, որոնք մոտ 10 օր հետո մայիսի 14-15-ը, Հելսինկիում գումարվելիք հաջորդ նիստին կներկայացնեն դիտորդների բաշխման ձեւերը: Դրանց համար դրվում է 3 նախադասման, որից մեկը կրակի դադարեցումն է, մյուսը կողմերը պարտավոր են համագործակցել եւ երրորդը կողմերը պետք է ստորագրեն մի հուշագիր, որով կօրինականացնեն իրենց վրա վերցրած պարտականությունները:

Իսկ Մինսկի խորհրդաժողովի օրը կորոշվի դրա նախագահ պրն. Մարիո Ռաֆայելի երջան կատարելիք այցից հետո: Ըստ երեւույթին, այն կանցկացվի մայիսի վերջին: Պրն. Տեր-Ստեփանյանը նշելով, թե Մինսկի խորհրդաժողովով մի նոր գործընթաց կսկսվի, շմոռացավ ասել նաեւ, որ այժմ կարեւորվում է ԼՂՀ մասնակցության կարգավիճակի հարցը, որն առայժմ որոշված չէ, թեեւ Հայաստանը բանիցս պնդել է ԼՂՀ-ի որպես լիիրավ կողմ մասնակցությանը: Վերջում նա մեկնաբանեց պատգամավոր Դավիթ Վարդանյանի հեռուստատեսային ելույթը եւ նշեց, որ այն ամբողջական չէր եւ չպետք է մոռացվեր, որ ինչպես ԵԱՀԽ անդամ երկրները ճանաչեցին Լեռնային Ղարաբաղը Ադրբեջանի կազմում, այնպես էլ այն, որ ԼՂՀ հայ բնակչությունն ունի ինքնորոշման իրավունք:

ՀԱԿՈԲ ԱՍՍԱՏՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Երկիշխանությո՞ւն, թե՞ իշխանության խաղեր Արցախում

Ասիծանաբար ավելի ու ավելի բարձրաձայն են դառնում դաշնակցական մամուլի մեջ դրվող մեղադրանքները այն մասին, թե այսօր Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետության քաղաքական կացության կայունացման հիմնական խոչընդոտն Արցախում արհեստականորեն սերմանվող երկիշխանությունն է, որն արդեն որակումներ էլ է ստանում՝ «ազգային գաղափարների դավաճանություն»: Ապրիլի 21-ին այս հարցը քննարկման առարկա դարձավ ՀՀԴ Հայաստանի կենտրոնական կոմիտեի նիստում: Ըստ պաշտոնական հաղորդագրության՝ «մշակվեցին ԼՂՀ օրինական իշխանությունների ամրապնդմանն ուղղված մի շարք միջոցառումներ»:

Գաղտնիք չէ այլևս, որ հենց դաշնակցությունն է ներկայացնում Արցախի այսօրվա իշխանությունների զգալի մասը: Ու երկիշխանությանը վերաբերող մեղադրանքները, որոնք գոնե մամուլում առայժմ անհասցե են հնչում, ըստ ամենայնի, խիստ որոշակի հասցեատեր ունեն՝ Հայաստանում իշխող քաղաքական կազմակերպությունն է:

Ուրեմն, ըստ այդ նույն պնդումների, ինչպե՞ս են փորձում Արցախում երկիշխանություն հաստատել: Առաջին ու ամենահզոր միջոցն ու լծակը բենզինի, սննդամթերքի ու զինամթերքի մատակարարումները Հայաստանի իշխանություններին մոտ կանգնած մարդկանց ձեռքում կենտրոնացնելն է: Հայտնի են նրանց անունները՝ Սերժիկ Սարգսյան, Ռոբերտ Քոչարյան եւ այլք: Թվում է, թե եթե սրանք էլ անդամագրվեին դաշնակցությանը, բոլոր կնճռոտ խնդիրները միանգամից կլուծվեին՝ գոնե մի խանդոտ կողմի համար, որը լրջորեն անհանգստացած է նաեւ սեփական ազդեցության ոլորտի նեղացմամբ:

Ըստ տարածվող տեղեկությունների, աղակայունացմանը միտված մեկ այլ գործոն է վերջին շրջանում Արցախում իրենց գործունեությունն ակտիվացրած որոշ ջոկատների եւ անհատների առկայությունը: Նորից թվենք որոշ անուններ՝ առաջին վարչության ամենաբաս աղմուկ առաջացրած պետ Արմեն Հարությունյան եւ ոչ պակաս հանրահայտ (ըստ որոշ տեղեկությունների՝ նախկին) փոխխաղաղապահ Ալբերտ Բաղդասարյան: Ավելացնենք, որ երկուսն էլ ՀՀՇ վարչության անդամներ են:

Ի՞նչ են մտածում այս ամենի մասին թե՛ մեկ, թե՛ մյուս քաղաքական կազմակերպությունների ներկայացուցիչները ու այս հարցերն անմիջականորեն տնօրինող պետական պաշտոնատարները: Արցախի քաղաքական ներքին անկայունությունը, եթե կարելի է այժմ արդեն այդպես բնորոշել, Գերագույն խորհրդի եւ գործադիր մարմինների Հայաստանի նախագծից անխուսափելի թվացող հակասությունների հետեւանքն է, թե՞ առկա են շատ ավելի խորքային երեւույթներ...

ՌԱՖԻԿ ՂԱԶԻՆՅԱՆ (Հայաստանի Գերագույն խորհրդի ՀՀԴ պատգամավորական խմբակցության անդամ).– Առանց Արցախի Գերագույն խորհրդի համաձայնության Հայաստանի որեւէ ներկայացուցիչ Արցախում չպիտի նշանակվի: Օրինակ. Արցախում գտնվող հատուկ ծրագրերի պետական վարչության պետի տեղակալի թեկնածությունը պիտի անպայման ներկայացվեր Արցախի Գերագույն խորհրդի կողմից: Այսուս օրինակը Արցախի պաշտպանության կոմիտեի նախագահ հայտնի Սերժիկ Սարգսյանն է եւ նման անձնավորությունները, որոնք ներկայացնում են ՀՀՇ-ն: Այստեղից գնացող օգնությունը փաստացի նրանք են տնօրինում:

Գտնում եմ, որ քանի որ Արցախում սեփական իշխանություններ են կայացել, ապա այնտեղ ոչ պետական որեւէ ուժ իրավունք չունի զբաղվելու այնպիսի հարցերով, որոնք պետական մոտեցում են պահանջում: Ցանկացած պետական կամ քաղաքական դժ կարող է ընդամենն իր աջակցությունն առաջարկել Արցախի իշխանություններին: Բայց դրանց գոյության դեպքում այն հայտարարությունները, թե իրենք են իրականացնում Արցախի պաշտպանությունը եւ այլն, իմ կարծիքով, դեմ են Արցախի պետականությանը:

Ժամանակին այս հարցերի մասին գրագել եմ վաղամեռիկ Արթուր Մկրտչյանի հետ եւ նա էլ նույն դիրքորոշումներն ուներ: Վերջերս, երբ Հայաստանում էր ներկայումս Արցախի Գերագույն խորհրդի նախագահի պաշտոնակատար Գեորգի Պետրոսյանը, նույն դիրքորոշումը նաեւ նրա կողմից արտահայտվեց:

Ավելացնեմ, որ այստեղից ուղարկվում են որոշ խմբեր, որոնք Արցախում ընդամենը աղակայունացնող դեր են կատարում եւ ոչ թե փորձում աջակցել պաշտպանությանը: Այդ խմբերի անունները առայժմ հարկավոր չէ նշել: Եթե պետք եղավ, որպես ՀՀԴ-ի ներկայացուցիչ, դրանց դեմ ավելի կոնկրետ ծրագրեր ունեմ: Եթե այս ամենը շարունակվի...

ԴԱՎԻԹ ՇԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆ (Հայաստանի Գերագույն խորհրդի ՀՀՇ պատգամավորական խմբակցության անդամ).– Ձեր թվարկած հարցերի համատեքստում արժե խոսել այժմ ծաղծվող մի հարցի մասին: Արցախի հրատաղ ճանաչումը Հայաստանի կողմից:

ՀՀՇ-ն Արցախի ճանաչումը գնահատում է որպես զուտ քաղաքական քայլ: Այսօր արցախահայության կյանքի անվտանգության միայն մի երաշխիք կա՝ ինքնապաշտպանությունը: Մեր կարծիքով, այլընտրանքային երաշխիք կարող է լինել նաեւ հարցի միջազգայնացումը, իսկ ավելի ստույգ՝ միջազգային խաղաղարար ուժերի տեղակայումն Արցախում էթնիկական սահմանների երկարությամբ:

Այս պահին ճանաչումը, կարծում ենք, էապես կվնասի վերը թվարկածին: Ճանաչման փաստը Ադրբեջանում ընդհանրապես բանակցություններից հրաժարվելու համար որպես պատրվակ կօգտագործվի: Կրկնում ենք, որ սկզբունքորեն Արցախը ճանաչելու կամ չճանաչելու հարց գոյություն չունի պիտի ճանաչվի: Բայց այն ժամանակ, երբ օրինականորեն ընտրված իշխանությունների ներկայացուցիչները կկայանան, կհաստատվեն որպես բազմակողմանի բանակցությունների սուբյեկտ: Դրանից հետո արդեն պետք է, որ Հայաստանը ճանաչի Արցախին, եւ այդ քաղաքական քայլն իր հետեւանքները կունենա. կուժեղանա Արցախի ներկայացուցչական կողմն այդ բանակցություններում:

Չնայած այսօր Արցախն իրեն պետական միավոր է հռչակել, բայց դեռ շատ հեռու է այն կառույցներից, որոնք բնորոշ են պետությանը: Իրականում այնտեղ, իմ գնահատմամբ, անիշխանություն է տիրում: Դա ունի ինչպես իր օբյեկտիվ, այնպես էլ սուբյեկտիվ պատճառները: Չանդրադառնանք դրանց, ուղղակի պետք է այս իրավիճակից ելք գտնել: Նախագահական ինստիտուտի ներմուծումը, որը միջազգային հանրակայնության կողմից ընկալվում է որպես ժողովրդավարական պետության հատկանիշ, Արցախում էապես կարող է գործին նպաստել:

Միջազգային հասարակայնությունը սովոր է պետական կազմավորումներին ճանաչել անձի միջոցով: Որպես Արցախի նախագահ միջազգային հասարակայնության առջեւ հանդես գալով՝ տվյալ ընտրված անձը կարող էր ակտիվ քաղաքականություն վարել եւ Արցախը կունենար իր ինքնուրույն քաղաքական դեմքը, որն այսօր նույնացվում է Հայաստանի հետ: ՀՀՇ դիրքորոշմամբ. Արցախի կարգավիճակի հարցը պետք է լուծվի Ադրբեջան-Արցախ բանակցություններում, որտեղ վաղ թե ուշ պիտի երկու նախագահներն իրար հետ բանակցեն:

Հիմա անդրադառնանք Արցախում երկիշխանություն հաստատելու փորձերի մեղադրանքներին: Որպես քաղաքական կազմակերպություն, ՀՀՇ-ն անմիջականորեն չի զբաղվում Արցախի մասակարարումներով: Դրա համար գոյություն ունեն պետական կառույցներ: Պիտի հայտարարեմ նաեւ, որ Սերժիկ Սարգսյանը ՀՀՇ անդամ չէ, իսկ եթե իր հայացքներով հարում է մեր կազմակերպությանը՝ նրա իրավունքն է: Եւ, ընդհանրապես, Հայաստանի Հանրապետության սահմաններից դուրս ու նաեւ Արցախում որպես այդպիսին ՀՀՇ կազմակերպություններ չունենք: Հարկավոր չէ անձնավորել. Արցախում օրինականորեն ընտրված իշխանություն կա եւ մեր կողմից ամեն ինչ անելու ենք, որպիսի ստեղծված կառույցներն ամրապնդվեն:

Ցավոք, որոշ կազմակերպություններ փորձում են Արցախի հարցը խաղարկել Հայաստանում, ինչպես Ադրբեջանում է արվում իշխանության համար պայքարում: Մենք կոչ ենք ընդհանրապես Արցախում քաղաքական պայքարի ծավալմանը: Նման պատերազմական իրավիճակում այդ պայքարը միայն վնաս կարող է բերել: Բազմիցս (մի քանի ամիս առաջ՝ նաեւ պաշտոնապես) առաջարկել ենք Արցախի հանդեպ տարվող քաղաքականության մշակման համար ստեղծել միջկուսակցական մի հանձնախումբ: Ցավոք, մյուսների կողմից ոչ մի պատասխան չենք ստացել: Այս հարցում գոնե պիտի ընդհանուր հայտարարի գանք ու միասին գործենք:

ՎԱՉԳԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ (Հայաստանի պաշտպանության նախարար).– Ձեր թվարկած բոլոր մեղադրանքներն անհեթեթ են, դրանք ուղղակի լուրջ չեմ ընդունում: Այս ամենի մեջ պատակչական միտումներ են նկատվում: Պաշտպանությանն օգնելու, նպաստելու փոխարեն հոդվածների պատերազմ են սկսել: Կռվող զինվորի, պաշտպանություն կազմակերպող մարդու աչքում դա ուղղակի ճիծվային մի բան է:

Միանգամայն ասեմ, որ պաշտպանությունն աղակուսակցական գործ է ու պաշտպանության նախարարությունն էլ է աղակուսակցական: Բնականաբար, Արցախի պաշտպանության կոմիտեն ու գլխավոր շտաբը պիտի ստանան զենքն ու զինամթերքը եւ իրենք պիտի բաշխեն: Սերժիկ Սարգսյանի փոխարեն որիշ մեկը լիներ կոմիտեի նախագահը, նա կիրականացներ բաշխումը:

Մեր ձեռքերն ու լեզուն կապված են, քանի որ ամեն ինչից բացի քաղաքականության կա ու չի կարելի աչխարհով մեկ հայտարարել, թե Արցախի պաշտպանությունը մենք ենք իրականացնում: Բայց խորհրդարանի փակ, նախագահության նիստերում բազմիցս ասել եմ (եւ ոչ ոք չի կարողացել այդ ակնհայտ հարցում ինձ առարկել) ու մեր մամուլում էլ կարող եմ հայտարարել, Արցախի պաշտպանությունն ամբողջությամբ կազմակերպում է Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարությունը, կառավարությունը:

Տեղեկություն ստացվեց, որ Արցախի Գերագույն խորհուրդը որոշում է կայացրել պաշտպանության խորհրդի ստեղծման մասին: Երեւի սա, որ պաշտպանության կոմիտեի ու նրա անկուսակցական նախագահի լիազորությունների սահմանափակում է նշանակում, մեկն է ՀՀԴ ՀԿԿ մշակած օրինական իշխանությունների ամրապնդմանն ուղղված միջոցառումներից: Բնականաբար, պիտի փորձեն վերացնել երկիշխանությունը, մենիշխանության հաստատմամբ հաղթահարել արցախյան ներքին հակասությունները, որ անդրադարձն են Հայաստանի քաղաքական կյանքի: Այնուամենայնիվ, պարզ է, որ անքննելի է Արցախը այժմ էլ նաեւ կուսակցական ու ազդեցության ոլորտների բաժանման կոիվների թատերաբեմի վերածելը, օրինական ընտրված ու արդեն կայացած իշխանությունների առկայությամբ Արցախի ապագայի վերաբերյալ ինչ-ինչ ծրագրեր մշակելը:

Այս ամենի արձագանքն է թվում Արցախում ծնավորվող մի նոր ուժը, որին պայմանականորեն կարելի է անվանել «բոլոր կուսակցություններից հոգնածների միություն»...

Սակայն չհասցրեցի եզրակացություններ անել: Հետաքրքրական կլիներ նաեւ լսել Հայաստանում Արցախի լիազոր ներկայացուցիչ նշանակված Մանվել Սարգսյանի կարծիքը (որն, ի դեպ, դարձյալ դաշնակցական է) բարձրացված հարցերի, ՀՀՇ ներկայացուցչի կողմից առաջարկված ծրագրի կապակցությամբ: Ըստ էության, միայն արցախցիներն են իրավասու որոշելու, պատասխանելու այն հարցին, թե որ մի պնդումն է ավելի համապատասխան իրականությանը՝ այսօր Արցախում երկիշխանությո՞ւն է, թե՞ անիշխանություն ու թե ո՞վ է իրականացնում Արցախի պաշտպանությունը եւ ո՞ւմ պիտի բաժին հասնեն դափնիները...

ԱՆՆԱ ԽՈՐԱՅԵԼՅԱՆ

Հայ կին, ազգը շարունակելու քո ժամանակն է

Վերնագիրը կարդալուց հետո, գիտեմ, պետք է ասեք ոչ կաթ կա, ոչ լույս, տակաշորն էլ այսքան արժե: Ճիշտ չէ, հայ կանայք դեռ վաղուց են դադարել երեխա ունենալուց. ոչ հեռու անցյալի լիքը խանութների ժամանակ էլ բավարարվել են երկու երեխայով:

Ղարաբաղի ազատամարտիկների կողքին ավտոմատը ձեռքն է վերցրել նաեւ հայուհին: Ժանյան մարտի դաշտն է ընտրել, սակայն մարտի են գնում ու չեն վերադառնում ընտրյալները, հայ տղաները, որոնք իրենց հայրենասեր գեների ժառանգներ չեն թողնում:

Հայաստանին այսօր երեխաներ են պետք: Թող այսօր կանայք գործարաններ ինչ շատպեն, թող քաղաքականությունն էլ լիովին հանձնեն տղամարդուն, դպրոցում էլ ինչ աշխատավարձից չնեղտրեն, մնան տանը, երեխա ունենան եւ ողջ հմտությունքերն ու հնարամտությունները գործադրեն սուղ պայմաններում ոտքի կանգնեցնելու նրան: Գրեք, նկարեք, հյուսեք, եփեք, թխեք, ամենը ձեր զավակի կողքին, նրա թանկ գոյությամբ հարուստացած:

Դեռ ամռանը հաղորդում պատրաստելու նպատակով առաջին մանկական հիվանդանոցում ցավով արձանագրեցի հիվանդ նորածինների մեծ քանակ: Այն ժամանակ հարցադրումն այլ էր. բոլոր բժիշկները դրժգոհում էին երիտասարդ մայրերից, որոնք ընտանեկան կյանքին ու մայրությանը անպատրաստ ամուսնանում են, եւ հիմնականում նրանց անգիտության պատճառով կամ հիվանդ երեխաներ են ծնվում, կամ ծնվելուց շատ չանցած՝ հիվանդանում: Դա ամռանն էր, կրկնում եմ:

Մարտ ամսին դարձյալ հիվանդանոցում էի. լեփ-լեցուն սենյակները հուշ են դարձել, ի՞նչ է, երիտասարդ մայրերը մի շնչում խելքի՞ եկան: Ոչ, մտքի ծննդատները, գրեթե մարդ չկա: Մոր եւ մանկան առողջության պահպանման գիտահետազոտական ինստիտուտում 9 տարի առաջ բոլոր պալատներում աշխուժություն տեսա: Երբ մանկասայլակները ճանապարհվում էին մայրերի մոտ, ի՞նչ ուրախ եռուզեռ էր: Հիմա այդ հրաշալի հնարավորություններ ու մասնագետներ ունեցող հաստատության ծննդաբերական բաժանմունքում ոչ միայն դատարկ մահճակալներ, այլ հիվանդասենյակներ կան: Լեփ-լեցուն են չբերների եւ վիրաբուժական բաժանմունքները:

Հարց ուղղիր լսեք հասարակական կարծիքը՝ ինչպիսի՞ համարձակություն, երեխա է ունեցել:

Երեխա ունեցեք եւ հպարտորեն անցեք թանկարժեք իրերի շուկայի կողքով: Երբ հարազատը նեղության մեջ է, այդ ո՞վ է կարողանում իր տեղանը զարդարել ու ծոխ պատառ կուլ տալ, երբ արյունակիցդ նկուղի բոբոսահոտի մեջ երեխային գրկել ու մարմնի ջերմությամբ հայրենիքի համուհոտով է կերակրում, ո՞վ է պատերազմի դաշտից հետո իր զավակին խորվածներ ու քաղցրավենիք հրամցնում: Երբ արցախցին անտուր ու անկոչիկ է մնացել, այդ ո՞ր հայն է, աշխարհի որ անկյունում էլ լինի, այլը նորածնության թոքիչներին հառել:

Ես այսպես եմ կարծում. քանի դեռ Արցախում հայերը զրկված են, մենք նույնպես պետք է գիտակցորեն մեզ զրկենք, նույնիսկ այն դեպքում, երբ հնարավորություն ունենք զրկված չլինելու: Եւ մեր երեխան դեռ օրորոցից պետք է սովորի կասավարել իր ցանկությունները. հետո բան չէ դարավոր ժողովրդի գենը դարին փոխանցելը:

Տղամարդիկ պատերազմ են գնում, կին, հայրենիքիդ համար քո կոիվն էլ երեխա ունենալն է: Երբ լավ էինք ապրում, կարելի էր շտապորեն բավարարվել քչով: Այսօր օրհասական պահ է: Երեխա ունեցեք եւ պատկերացրեք, թե մոմի լույսի տակ ընտանյոք ժողովված գիրք ընթերցելուց հաճելի ոչինչ չկա, մանավանդ, երբ պատշգամբում ծթթում է մանկության քաղցր հուշ վառարանը: Երեխա ունեցեք եւ ծառը գտեք նրան մեծացնելու: Հայը, որի համար ընտանիքը առաջին սրբությունն էր, ափսոս է:

ԼՈՒՍՅԱ ՄԵՀՐԱԲՅԱՆ

Ռմբակոծվել է ծննդատունը

Երեւանի իրազեկ աղբյուրների տվյալներով, մայիսի 3-ի գիշերը եւ առավոտյան ադրբեջանցիները Շուշիի կողմից Ստեփանակերտի վրա են արձակել մոտ 140 արկ: Մեկ արկ ընկել է ծննդատան վրա, զոհվել է 6 մարդ, այդ թվում 2 նորածին: Վիրավորվել է քաղաքի 10 բնակիչ:

ԱՀԱՋԱՆԳ

Վերջերս խմբագրության ստացած որոշակի փաստացի տեղեկությունների համաձայն, մոտ ժամանակներս երեւանաբնակ մի քաղաքացու կողմից փորձեր կարվեն Հայաստանից դուրս բերելու հայկական հին ձեռագրեր ու մանրանկարչական գրքեր դրանք Արեւմտյան հայտնի շուկաներում վաճառելու նպատակով: Սույնով զգուշացնում ենք համապատասխան մարմիններին ու ինստիտուտներին, որպեսզի ավելի զգոն լինեն իրենց աշխատակիցների եւ դիվանագիտական կամ ծառայողական անձնագիր ունեցող այն քաղաքացիների նկատմամբ, որոնք կհարուցեն Հայաստանից նման արժեքներ դուրս տանելու կասկածներ:

digitised by A.R.A.R.@

ԵԹԵ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐ Է...

Հայաստանի նախագահն ու կառավարությունը իրենց տեսակետներն ունեն հանրաքվեության քաղաքական, տնտեսական առագայի, պետական կառուցվածքների, իշխանության տեղական մարմինների աշխատանքների կազմակերպման եւ բոլոր այլ հարցերի վերաբերյալ: Այսօր, ինարավոր չէ վերջնական եզրակացության հանգել այն հարցում, թե սա՞ է, արդյոք, լավագույն կամ ընդունելի տարբերակը Հայաստանի պետականության կառուցման համար, ինչպես եւ ոչ մի երաշխիք չկա, որ ընդդիմադիր կուսակցությունների առաջադրվող ծրագրերը Հայաստանի հասարակական-քաղաքական զարգացման վերաբերյալ, կենսունակ են եւ որեւէ փուլում իշխանության անցնելուց հետո կարող են անհրաժեշտ արդյունքներ բերել: Այսպիսով, իրական սպառնալիք կա, որ մի կողմից, հանրաքվեությունը տարիներ կկորցնի, անտեսելով ընդդիմադիր ուժերի ներկայացվող ծրագրերը, զրկելով նրանց լիարժեք ինքնադրսեւորման հնարավորությունից, մյուս կողմից, բացառված չէ, որ այդ ծրագրերը անկատար են, կամ կիրառելի չեն Հայաստանի պայմաններում: Տարբերակներից յուրաքանչյուրի դեմքում տուժում է պետականությունն ու ժողովուրդը: Ի վերջո, որքան ավելի արագ հաղթահարվի որոնումների արգելքը եւ գտնվի այն լավագույն տարբերակը, որը կապահովի հանրաքվեության եւ հասարակության բազմակողմանի, արագընթաց զարգացումը, այնքան ավելի շատ հույսեր կան պետականության հարատեւման համար:

Ստեղծված խիստ ծանր իրավիճակը պարտադրում է ոչ ստանդարտ լուծումներ գտնել առաջադրված հարցերին: Այդպիսի լուծումներից մեկը կարող է լինել գունավորությունները լիարժեք ինքնակազմակերպման հնարավորություն տալը: Խոսքը, Հայաստանի տարածքում նրանց տնտեսական, գործադիր եւ օրենսդիր լայն ինքնիշխանություն վայելող Ֆեդերալ տարածքների ստեղծման մասին է: Աշխարհում մի շարք երկրներ կիրառում են պետական կառուցվածքի նման ձեւը, որը շոշափելի արդյունքներ է տվել քաղաքական հանդուրժողականության հաստատման գործում, տնտեսական շինարարության ոլորտում եւ աստիճանաբար: Կարեւոր է ընդգծել, որ Ֆեդերալ տարածքներում լայն ինքնավարության կիրառման պրակտիկան հատուկ է այն երկրներին, որոնք իրենց պետականությունն սկսել են կառուցել զրոյական մակարդակից կամ դիմել են նման տարբերակի տնտեսական-քաղաքական խորը ճգնաժամից արագընթաց տեմպերով դուրս գալու համար: Այսպես, եռապատ-ազգային Գերմանիայի տնտեսության վերականգնման «հրաշքը» պայմանավորող բազմաթիվ գործոնների շարքում պետք է դասել նաեւ լիակատար ինքնիշխանություն վայելող Ֆեդերալ տարածքների վրա հիմնված պետական կառուցվածքը: Եռապատեռազմյան Եվրոպայում տնտեսական առաջընթացի տեմպերով Գերմանիան հիմնականում գերազանցել է իր անմիջական գործընկերներին Ֆրանսիային եւ Անգլիային, իսկ առանձին Ֆեդերալ տարածքների տնտեսական առաջընթացը շատ ավելի բարձր է միջին եվրոպական մակարդակից:

Պետության ընդհանուր համակարգում լայն ինքնավարություն վայելող տարածաշրջանի ստեղծման պրակտիկան հաջողությամբ կիրառում է նաեւ Չինաստանը: Ընդամենը մեկ տասնամյակ առաջ աշխարհը տարափով կանխատեսում էր կոմունիստական փորձությունների հետեւանքով աղետի եզրին կանգնած միլիարդանոց երկրի տվի սպառնալիքը: Սակայն, Չինաստանի իշխանությունները հաղթահարեցին այլընտրանքային ճանապարհներից հրաժարվելու բարդությունները, իրականացրին տնտեսական բարեփոխումներ, ինչը փրկեց եւ երկիրն ու նրա ժողովրդին, եւ իշխող կուսակցությանը: Այդ բարեփոխությունների մեջ կարեւոր տեղ էր զբաղեցնում ազատ տնտեսական տարածքի ստեղծումը, որ օրենսդրությունը, գործադիր իշխանությունը եւ իրավական համակարգը խիստ տարբերվում են երկրում գործող համապատասխան նորմերից: Շենչժենի գոտու ազատ տնտեսական կյանքն ապահովեց ոչ միայն այդ տարածքների բնակչության անհրաժեշտ կենսամակարդակը, այլեւ խթանեց տնտեսական եւ հասարակական առաջընթացը ողջ երկրում: Վերը նշված երկու տարբերակների համեմատության դեպքում առավել առաջադիմական է դիտվում Գերմանիայի օրինակը, ուր կենտրոնի թելադրանքն ու միջամտությունը Ֆեդերալ տարածքների տնտեսական-քաղաքական ինքնավարության խնդիրներում նվազագույն է:

Հայաստանում այսօր առկա է երկու այդպիսի տարածք ստեղծելու անհրաժեշտություն ադեսի գոտում եւ Զանգեզուրում, որ արդյունավետ ձեւով իրենց ունակությունները կարող են դրսեւորել ՈԱԿ-ը եւ ՀՀԴ-ն:

Ադեսի գոտին չի կարող անժամկետ շինարարական հրապարակ մնալ: Այն Հայաստանի ավանդական արդյունաբերական կենտրոնն է եւ ամենամոտ ապագայում պետք է վերականգնի իր կարողությունները: Կենտրոնական կառավարումը խոստանում է վերականգնման տասնամյակների անորոշ հեռանկար եւ ադեսիգոտու դիտարկումը հանրաքվեության օրենսդրության եւ գործադիր մարմինների աշխատանքների ընդհանուր համատեքստում անհեռանկարային է: Ռամկավար ազատական կուսակցության տնտեսական ծրագիրը, տնտեսության ու քաղաքական ոլորտներում, հասարակական հարաբերություններում առատավորված լիբերալիզմը, ըստ մեզ, կարող են լավագույն ձեւով կյանքի կոչվել ադեսի գոտում: Եւ թող ՀՈԱԿ-ը եւ սփյուռքի նրանց համախոհները գործնականում նյութականացնեն իրենց գաղափարները ու հնարավորությունները, իսկ արդյունքների լավ կամ վատ գնահատականը հնարավորություն կտա կարճիք կազմել ապագայում հանրաքվեության ողջ տարածքում տնտեսական եւ քաղաքական նման մոդելի կիրառման վերաբերյալ:

Զանգեզուրը Հայաստանի ստրատեգիական առանցքն է: Ի սկզբանե այն եղել է զավառական ծայրամասի կարգավիճակում եւ տասնամյակներ շարունակ այնտեղ ծեւավորվել է չլուծված խնդիրների բարդ հանգույց: Զանգեզուրը նաեւ սահմանային գոտի է, ուր մոտ ապագայում լարվածության լիակատար թուլացում չի սպասվում: Հայաստանի ազգային անվտանգությունը պահանջում է առողջ տնտեսությամբ եւ պաշտպանության պատրաստ ամուր հենակետ ունենալ երկրի հարավում: Եթե պմենամոտ ապագայում Զանգեզուրի տնտեսական հզորությունները, հաղորդակցության միջոցները անհրաժեշտ զարգացում չապրեն, ապա այն սպառնում է դառնալ Հայաստանի ամիլլեսյան գարշապարը, դրանից բխող բոլոր հետեւանքներով: Հայ Հեղափոխական դաշնակցության կազմակերպչական ունակությունը, սոցիալական մեղմ քաղաքականությունն ու մարտական բարձր ոգին կարող են անգնահատելի ծառայություն մատուցել զանգեզուրյան ամրոցի կառուցման գործում: Երկու կողմից ադրբեջանական տարածքներով շրջափակված հզոր Զանգեզուրը երկար տարիներ ազդեցիկ քաղաքական գործոն կլինի Հայաստանի համար: Պետք է կարծել, որ ինքիշխանության համապատասխան կարգավիճակ ունենալով, Հայաստանի եւ սփյուռքի ՀՀԴ-ի համակիրները քանի չեն խնայի Զանգեզուրը Հայաստանի օրինակելի երկրամասը դարձնելու համար:

Այսպիսով, խոսքը գնում է Հայաստանի տարածքում երկու ինքնիշխան եւ զարգացման ինքնուրույն ուղի ունեցող Ֆեդերալ տարածքների ստեղծման մասին: Մենք գտնում ենք, որ այդ տարածքներին պետք է շնորհել անհրաժեշտ կարգավիճակ եւ անցկացնել ազատ բազմակուսակցական ընտրություններ: Կարծում ենք, որ տարածքների սոցիալ-քաղաքական իրավիճակը կպայմանավորի համապատասխան կուսակցությունների եւ նրանց ներկայացրած ծրագրի հաղթանակը նրանցից յուրաքանչյուրում:

Նախադեպի արմատավորման համար չենք բացառում նաեւ կուսակցությունների եւ հանրաքվեության նախագահի փոխադարձ համաձայնությամբ տեղական իշխանության ձեւավորման արտոնության շնորհումը նախագահի հրամանագրով, ինչը հետագայում, բնականաբար, կփոխարինվի ընտրությունների պրակտիկայով: Նման քայլը կբեռնաթափի կենտրոնական իշխանությունների համար օբյեկտիվորեն անհաղթահարելի ծանրությունը, իսկ ընդդիմադիր կուսակցություններին հնարավորություն կտա գործնականում իրականացնել իրենց տնտեսական, քաղաքական եւ հասարակական ոլորտների վերակառուցման ծրագրերը, ինչը դուրս կբերի գաղափարախոսական անոթուտ դիմակայությունը սոսկ քաղաքական-տեսական ոլորտից եւ կտեղափոխի այն պրակտիկ, ստեղծագործ մրցակցության ոլորտը:

Համոզված ենք, որ դա կլիցքաթափի լարվածության ընդհանուր մթնոլորտը հանրաքվեությունում եւ պայմաններ կստեղծի քաղաքական ուժերի ներդաշնակ գործունեության համար: Անհրաժեշտ ինքնավարության պայմաններում Ֆեդերալ տարածքները կարող են տնտեսական ինտեգրացիայի ինքնուրույն ուղիներ փնտրել իրենց ծրագրերի իրականացման համար Արեւմուտքում, Արեւելքում կամ Հյուսիսում:

Ֆեդերալ տարածքների ծավալային փոքրությունը եւ բնակչության սակավությունը հնարավորություն կտան պահանջելու տնտեսական զարգացման առավել բարձր մակարդակ, ինչը կպայմանավորի ընդհանուր կենտրոնական համեմատական բարձր աստիճանը հանրաքվեական միջինի նկատմամբ:

Այս քայլի քաղաքական ակնկալիները եւս խոստումնալից են: Կենտրոնական իշխանության մարմիններում կամ նախագահական ընտրություններում հաջողության հասած ուժերը ստիպված չեն լինի արմատական փոփոխություններ կատարել հանրաքվեության ողջ տարածքում, դրանով իսկ վտանգավոր փորձությունների ենթարկելով երկիրը: Իսկ կենտրոնում պարտություն կրած քաղաքական ուժերը չեն զրկվի ստեղծագործ, գործնական աշխատանքի պրակտիկայից, հնարավորություն ունենալով պայքարել Ֆեդերալ տարածքներում հաջողության հասնելու համար:

Ի վերջո, անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ եթե Հայաստանի համար այդ հույժ կարեւոր տարածքներում մրցակցությունից, սեփական քաղաքական իդեալները պաշտպանելու ձգտումից դրդված, եւ կամ կենտրոնական իշխանություններին եւ մյուս կուսակցությանը, բառիս ամենադրական իմաստով, հայրենասիրության մեջ գերազանցելու համար, ինքնավարության մարմինները կարողանան անել թեկուզ եւ հիսուն տոկոսով ավելին, քան դա կկարողանար անել կենտրոնական իշխանությունը, ապա դրանից կշահի եւ պետականությունը, եւ հայ ժողովուրդը: Մինչեւ հաջորդ նախագահական ընտրությունները մենք հնարավորություն կունենանք գործնականում համոզվելու այս կամ այն կուսակցության կարողության, նրա ծրագրի կենսունակության մեջ եւ կկարողանանք ճիշտ ընտրություն կատարել, ոչ թե տուրք տալով զգացմունքայնությանը, այլ առաջնորդվելով իրական արդյունքների գնահատականներով:

Նախատես կանխատեսում ենք, որ նման տարբերակը առարկությունների տեղիք է տալու ինչպես իշխանությունների, այնպես էլ նշված կուսակցությունների կողմից: Բնականաբար, անհրաժեշտ է ամուր իրավական հիմք ստեղծել Ֆեդերալ տարածքների եւ կենտրոնական իշխանությունների իրավունքների ու փոխադարձ պարտականությունների սահմանազատման, հանրաքվեության նախագահի կողմից Ֆեդերալ տարածքների գործունեության վերահսկման եւ խնդրի հետ առնչվող այլ հարցերի սահմանադրական կամ օրենսդրական կարգավորման համար:

Բնական է, որ հանրաքվեությունում իշխանության գալու հավակնող կուսակցությունների համար առանձին տարածքներում իրենց կարողությունները ցուցաբերելու առաջարկությունը կարող է եւ անհարգալից թվալ: Բայց այն, ինչ առաջարկում ենք, նպատակ չունի սահմանափակելու ներկայիս վարչակարգի իշխանությունը, կամ կասկածի ենթարկել հայկական կուսակցությունների ունակությունները: Խնդիրը հայկական պետականության կառուցման առավելագույն արդյունավետությունն ապահովելն է եւ նրա զարգացման լավագույն մոդելի ընտրությունը ամենակարճ ժամկետներում:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

Հայաստանի Գերագույն խորհրդի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովում

Ինչպես հայտնում է Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովի անդամ, ՀՌԱԿ պատգամավորական խմբակցության անդամ Վարազդատ Ավոյանը, հանձնաժողովի աշխատակազմի համաձայն, այստեղ ամեն շաբաթվա ուրբաթ օրը կազմակերպվելու են ՀՀ արտաքին քաղաքականության որեւէ ուղղությանը վերաբերող քաղաքական քննարկումներ:

Մայիսի 1-ին կայացած քննարկումը վերաբերում էր Թուրքիայի հետ առնչվող բազմակողմանի մոտեցումներին: Մասնավորապես, արծարծվել են Հայաստանի եւ Թուրքիայի դիրքորոշումները 1915 թ. ցեղասպանության, դպահանջատիրության եւ 1921 թ. Կարսի պայմանագրի մասին: Մանրամասն վերլուծվել է Թուրքիայի քաղաքականությունը Ադրբեջանի, Նախիջեւանի եւ Արցախի խնդիրների վերաբերյալ, ինչպես նաեւ հարաբերությունների ներկա իրավիճակը եւ հնարավոր զարգացման միտումները Թուրքիայի եւ Վրաստանի, ԱՊՀ-ի, Ռուսաստանի, Միջին Ասիայի, Իրանի, Մերձավոր Արեւելքի երկրների եւ ԱՄՆ-ի միջեւ:

Քննարկմանը մասնակցել են նաեւ ՀՀ արտաքին գործերի նախարարությունից Մուրադ Բոջոլյանը, Գիտությունների ակադեմիայի եւ ՀՀ ԳԽ վերլուծական բաժնի աշխատակից Ռուբեն Սաֆրաստյանը: ■

Եկեղեցական տագնապը

Ընթացիկ ամսվա 8-12-ը Մայր աթոռ Ս. Էջմիածնում Ամենայն հայոց Հայրապետի նախագահությամբ կգումարվի եկեղեցական ժողով, որին կմասնակցեն ոչ միայն Մայր աթոռի ներքին եւ արտաքսահմանյան թեմերի հոգեւոր առաջնորդները, այլեւ Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու նվիրապետական մյուս աթոռների ներկայացուցիչներ, այդ թվում նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսության ենթակա թե բռնագրավյալ թեմերի ներկայացուցիչներ՝ Գարեգին Բ կաթողիկոսի գլխավորությամբ: Օրակարգի գլխավոր հարցը, որքան մեզ հայտնի է, նորաստեղծ «Հայաստան» հիմնադրամի հարցն է, եկեղեցու մասնակցությունն է այդ համահայկական ծրագրի արդյունավետության, մանավանդ որ թե՛ Վազգեն Ա, թե՛ Գարեգին Բ կաթողիկոսներն ինքնաբերաբար մաս են կազմում այդ հիմնադրամի նախագահությանը:

Մեզ հասած տեղեկությունների համաձայն, ժողովի շրջանակներում կարող է քննարկվել նաեւ ներեկեղեցական կարեւորագույն հարց՝ 1950-ական թթ.-ից մեր եկեղեցու ծոցում ծագած եւ առայսօր շարունակվող տագնապը, դրա լուծման տարբերակները:

Հայաստանում լայն հասարակությանը ծանոթ չէ այդ ցավոտ տագնապի էությունը, նրա առաջացման պատճառները, հարցի ազգային-քաղաքական անդրադարձները, որի համար այստեղ արտատպում ենք մի հատված ՀՀ Գիտությունների ակադեմիայի սփյուռքագիտության բաժնի նախագահ Կարլեն Դալլաֆյանի «Հայ սփյուռքի պատմություն» նորատիպ, խիստ սահմանափակ տպաքանակով գրքից:

Քաղաքական պայքարը, ինչպես ասացինք, իր ամենաթանկ արտահայտությունը գտավ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցուց ներս հարուցված սուր տագնապի ձեւով: ՀՅ Դաշնակցության ղեկավարներից մեկը՝ Հրաչ Տասնապետյանը, հանրագումարի բերելով կուսակցության անցած ուղին, նշում է, թե 20-ական թթ.-ից ի վեր «դաշնակցության վճռական կեցվածքն էր, որ արգելք հանդիսացավ Հայաստանյաց եկեղեցին արտաքսահմանի մեջ եւս միակ հոսանքի մը ամբողջական ազդեցության ենթարկելու ձգտող աշխատանքներու հաջողության»: Այլ խոսքով, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի որեւէ գործողություն ընկալվում էր իբրեւ բոլշեւիկյան ներթափանցման կերպ, եւ ՀՅ Դաշնակցության վճռական կեցվածքի շնորհիվ, Մայր Աթոռի ամբողջական ազդեցությունը արտաքսահմանում խափանվեց:

Հ. Տասնապետյանը, որ լրջմիտ մտավորական է ու հավասարակշռված քաղաքական գործիչ, իրավացի է: Խնդիրը ձեռնարկելով դեռեւս 20-ական թթ., արդեն 50-ական թթ.-երի երկրորդ կեսից ի վեր ՀՅ Դաշնակցությունն չեզոքացրեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոսության գործնական ազդեցությունը սփյուռքի հայ եկեղեցու մի սվար հատվածի վրա:

20-ական թթ. երկրորդ կեսին շատ վայրերում եկեղեցական թեմերից սկսեցին հնչել քաղաքական ելույթներ: Նկատի ունենալով Աստղատրյանի թեմի օրինակը, որտեղ այդ տարիներին ակնառու կերպով եկեղեցին օգտագործվում էր իբրեւ քաղաքական պայքարի միջոց ու հենարան, Մայր Աթոռը 1929 թ. հունիսին շրջաբերական է հղում Սփյուռքի եկեղեցիներին, որի մեջ պահանջում է եկեղեցին հեռու պահել կուսակցական ու քաղաքական պայքարից: Փաստաթուղթը, որի տակ կար Գեւորգյան հոգեւոր խորհրդի անունից Գեւորգ արքեպիսկոպոս Չորեքչյանի ստորագրությունը, դառնում է սուր քննադատության եւ ծաղրանքի թիրախ:

Եռագույն դրոշը, որ 30-ական թթ. սկզբներին այլեւս ընկալվում էր իբրեւ միայն կուսակցական, հակախորհրդային պայքարի խորհրդանիշ, ՀՅ Դաշնակցությունն սկսեց պարտադրել նաեւ եկեղեցիներին: Ամերիկայի թեմի առաջնորդ Գեւոնդ արքեպիսկոպոս Գուրյանը կտրականապես մերժեց թեմերի ներքին գործերին միջամտությունը, ինչպես նաեւ հարաբերությունների ներկա իրավիճակը եւ հնարավոր զարգացման միտումները Թուրքիայի եւ Վրաստանի, ԱՊՀ-ի, Ռուսաստանի, Միջին Ասիայի, Իրանի, Մերձավոր Արեւելքի երկրների եւ ԱՄՆ-ի միջեւ:

Քննարկմանը մասնակցել են նաեւ ՀՀ արտաքին գործերի նախարարությունից Մուրադ Բոջոլյանը, Գիտությունների ակադեմիայի եւ ՀՀ ԳԽ վերլուծական բաժնի աշխատակից Ռուբեն Սաֆրաստյանը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Ընդդեմ ինքնագործունեության

կամ խորհրդականի անխորհուրդ խորհուրդները

Մեր նոր ղեկության կառուցման դայմաններում. երբ վերափոխվում կամ բոլորովին նոր են ստեղծվում ղեկավարման տարբեր ձևեր. մարմիններ. տնտեսական ու հասարակական հարաբերություններ. քաղաքական ընթացումներ. երբ դեռևս չեն հստակվել իշխանության տարբեր մարմինների գործունեության բնույթը. ծավալները. դատասխանատվության սահմանները. նրանց փոխհարաբերությունները. շատ բան լուծվում է ընթացքից. առանց նախատիպի ու նախաձավդի. հաճախ հախուռն ձևով. լայն սողանցքներ թողնելով ինքնագործունեության առջև: Եվ ինչպես նման բոլոր դարագաներում. արագավ ու գիտակից մարդկանց կողքին առիթից օգտվում են դատահական մարդիկ. ինքնագործունեության վարդեսներ. որոնք նեսվելով քաղաքական հրադարակ դեսականության միանձնյա գաղափարակրի ու միայն «ես գիտեմ»-ականության զրահաձաղիկով ինքնաղասված փորձում են «մի բան» անելուց ավելի «մի բան» լինել. չանելով այն. ինչը նախասահմանված էր իրենց համար ու ի վերջո բնավ չդառնալով այն. ինչը շատ էին ուզում լինել: Այդդիսիների համար ընդդիմության առկայությունը հրաշալի ինքնաձակդայթ է. ինքնաղաշտանության միջոց: Չլիներ այդ ընդդիմությունը. իրենք կստեղծեին այն: Քանի որ ընդդիմությունն իրենց դեսք է «մենքականության» ու «մերոնքականության» դատնեքի ետևում թաքցնելու համար իրենց ադաշնորհությունը. վայելելու յուրայինների դաշտանությունը. հարկ եղած դեդքում հասարակությանը ներկայանալու որդես բոլոր կողմերից հալածվող առաքյալ:

Այդդիսի մարդկանց կարելի է հանդիդել ու խորհրդարանում. ու կառավարության տարբեր օղակներում: Բայց նրանց հավաքական կերդարը. իմ կարծիքով. խաղցյալ կերդով կենվում է նախագահական համակարգում. այսդես կոչված խորհրդականների ինստիտուտում. հանձին հանրադետության նախագահի կուսակցությունների գծով խորհրդական Վահան Փափազյանի:

Փոխանակ կաղ լինելու հանրադետության նախագահի ու հանրադետությունում գործող քաղաքական կազմակերդությունների միջև. վերջանակ համակարգելու ու մեր դետականության համար արդյունավորելու դրանց հավաքական ջանքերը. «ստացվում է. որ (ինչդես ինքն է ասում «Մունետիկ» շաբաթաթերթում լույս տեսած մի հարցազրույցում) *զբաղվում եմ նաև այլ խնդիրներով»*: Միայն ոչ թե «նաև». այլ միայն «այլ խնդիրներով»:

Դաշտանավարության 4-դ ամիսն է արդեն. ու դրն. Փափազյանը դեռևս չի հանդիդել. օրինակ. ՀՌԱԿ ներկայացուցիչների հետ. եթե չհաշվենք այն էդիզոդիկ հանդիդումը. որը կայացել է իր գրասենյակում ՀՅԴ ու ՀՌԱԿ ներկայացուցիչների հետ. դրն. Խ. Ստամբոլցյանի ներկայությամբ. մեր ավանդական երկու կուսակցություններից խնդրելու. որ այս վերջինի մի ինչ-որ ծրագրի համար 50 հազարական դոլլար նվիրաբերեն... Փոխարենը նա իրեն արհեստ է ընտրել հատկապես մեր ավանդական կուսակցությունների մասին անհիմն դատողություններ անելը. անբնականելի վճիռներ արձակելը. վերջնական գնահատականներ տալը: Դատելով այստեղ բե արտասահմանյան ճանապարհորդությունների ընթացքում լրագրողների առաջ նրա շաղակրատանքներից. ըստ երևույթին նա իրեն դաշտոն է ընտրել հանրադետության նախագահի ու կուսակցությունների հարաբերությունները... փչացնելու. կուսակցությունների գոյությունն ավելորդ նկատելու. նրանց դամբանախոսը լինելու դարտականությունը:

«Հենց մեր դժբախտությունն էլ այն էր. ասում է նա «Մունետիկ» շաբաթաթերթում. *որ Դաշնակցությունը եկավ Հայաստան: Եթե չգար. ամեն ինչ լավ կլիներ: Ճիշտն այն կլիներ. որ նրանք մնային Սփյուռքում»: «Ինչ վերաբերում է Ռամկավար ազատական կուսակցությանը.* հայտարարում է նա նույն հարցազրույցում. *ադա միշտ այն ներկայացել է որդես լիբերալ-բուրժուական: Որևանով կարող է նման դիրքորոշում ունեցող կուսակցությունն այժմ համադատասխանել հայ իրականությանը. դժվարանում եմ ասել: Չկա Հայաստանում լիբերալ-բուրժուական հոսանք որդես այդդիսին»*: Այսինքն. ինչդես կարելի է ենթադրել նրա խոսքերից. ՀՅԴ-ի Հայաստան գալը նկատվում է անցանկալի. իսկ ՌԱԿ-ինը՝ անտեղի: Իսկ ո՞ւր դիտի գործեն նրանք: Հավանաբար Սփյուռքո՞ւմ: Բայց ո՞չ: «Հայք» շաբաթաթերթում վերջերս փարիզյան իր վերջին տդավորությունների մասին լույս տեսած հարցազրույցում գլանում է նաև այդ մեկը: *«Անկախ դետության. անկախ կառավարության. նախագահի առկայության -դեդքում.* հայտարարում է նա. *բնականաբար մարդիկ իրենց հայացքն ուղղում են դեդի այս (Հայաստանի) կողմ: Սա բնական է ու կարծում եմ դրական երևույթ է. որովհետև նախադայմանն է Սփյուռքի կուսակցությունների վերացման. որոնք երբեմն հասնում էին նույնիսկ ահաբեկչական գործողությունների»:*

Ես չեմ ուզում առարկել այս շեղ ու ցիլ տեսակետներին. բացատրել Սփյուռքում մեր կուսակցությունների կատարած ու առժամանակ դեռ կատարելիք կարևոր դերը. ոչ էլ նշել Հայաստանից ախորժելուց հետո նրանց վերադարձի համաժողովրդական ընդունելության մասին. Դեռևս որ դրն. խորհրդականի անխորհուրդ խորհուրդները բանավեճի արժանի առողջ ենթահող չեն ստեղծում ու բխում են կուսակցամոլական մղումներից:

Կուսակցությունները ու ի մասնավորի ՀՌԱԿ-ը վարկաբեկելու ձգտումը դրն. Փափազյանի մոտ այնքան է արմատավորված. որ նա մի դահ մոռանալով այն իրականությունը. թե անցնող 70 տարիների ընթացքում Հայաստանում միայն կոմկուս է եղել. ու. բնականաբար. Հայաստանում նորաստեղծ կամ վերաստեղծ կուսակցությունների շարքերում դիտի հայտնվեին նաև նախկին կոմկուսականներ. ինչդես հայտնվել են նաև Հայոց Համազգային Շարժման վերին. միջին թե ստորին օղակներում. ու «Մունետիկ». ու «Զերկալո» շաբաթաթերթերում. ու Փարիզի «Ռադիո Այբ»ում վերջերս տված իր հարցազրույցներում մեղադրում է ՀՌԱԿ-ին իր շարքերից ներս *«կոմյունիստուրայից»* ու *«քաղաքական կաղդուրայ»* շահելու դդդաղաշնչներից ելնող մարդիկ ընդունելու ու հետզհետե *«ավելի ու ավելի» «կոմկուսին նմանվելու»* մեջ: Եվ երբ կարծելով. թե արդեն տդավորություն է գործել. դիմում է բացահայտ սին ու կեղծիքին: «Զերկալո»ում լույս տեսած հարցազրույցում նա ՀՌԱԿ-ին ամբաստանում է հանրադետության նախագահին ներկայացրած կառավարական իր թեկնածուների ցուցակը *«նախկին նոմենկլատուրային աշխատողների շարքից»* ընտրելու համար:

Նկատի ունենալով. որ Վ. Փափազյանն իր այդ մեղադրանքի մեջ մենակ չէ. այլ մաս է կազմում մի ամբողջ խոդոտ երգչախմբի. որն ամբողջ վեց ամիս է. ինչ խժալուր արդեն վեց ամիս է. ինչ խժալուր հնչեցնում է նույնը. թե ՀՌԱԿ-ի հարաբերությունները իշխանության ու իշխանախմբի հետ վատացել են ոչ թե սկզբունքային. այլ *«չբավարարվածության»*. կառավարությունում դաշտոններ չստանալու հետևանքներով հդի ոչ միայն իր. ինչ որ մեզ դիտի չհետաքրքրեր այնքան. որքան մեր դետականության ու ժողովրդի համար:

«Մունետիկ» շաբաթաթերթում նա հայտարարում է. *«Եթե մինչև հիմա ՊԱԿ-ն օգտագործում էր սփյուռքահայ -տարբեր կազմակերդություններին. ադա հիմա էլ Հայաստանի հետախուզությունը դետք է նույն կերդ վարվի. իր շահերի համար: Եթե այդ հնարավորությունը կա. դետք է օգտագործել: Չանելը սխալ է»:*

Այսքան թեթևամիտ ու անդատասխանատու հայտարարություն նախագահական ինստիտուտում դատասխանատվություն ունեցող անձից ադշեցուցիչ է իսկադես: Պատկերացնո՞ւմ եք. որ որևէ երկիր. ասենք Թուրքիան կամ Իրանը. որքան էլ լուրջ չառնի մեզ. չունեցած հետախուզության ու նրա «սփյուռքահայ գործակալների» ներկայացրած վտանգը. որոշ նման հայտարարություններ հիմք ընդունելով մի թեթև «հուդ տալ» մեզ կամ տվյալ երկրում ադրող հայկական համայնքին. թեկուզ քաղաքական շանտաժի համար...

Քաղաքական ինքնագործունեության տիդական օրինակ արդարև: Այն վտանգավոր է հատկադես. երբ ենթական լեցուն է դետական այր նկատվելու անզուսդ ցանկությամբ:

ՀԱԿՈԲ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

դիսկոդոս Թրդոյանը ես կանչվեց: Պայքարի ընթացքում հրադարակ նետվեց մի բանաձև. որը հնչում էր այսդես. «Ամենայն Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսություն». դատասխանատու ազգարարվեց Էջմիածնի եւ Անթիլիասի աթոռների «հավասարազորության» թեզը. համաքարհային միջեկեղեցական ժողովներին Անթիլիասն սկսեց մասնակցել առանձին. անկախ դատվիրակություններով:

80-ական թթ. երկրորդ կեսին Ամենայն Հայոց կաթողիկոսությունը ձեռնարկեց Հայաստանյաց եկեղեցու միասնական կանոնադրության ստեղծումը. հրավիրելով Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսությանը բերել իր մասնակցությունը: Գաղափարը դարձավ ՀՅ Դաշնակցության մամուլի ամենասուր քննադատության առարկան: Հատկադես «Հայրենիք» օրաթերթը մերժեց միասնական կառույցի նույնիսկ տեսական հնարավորությունը:

1988 թ. դատահած ազգային աղետից երկրաշարժից հետո եւ Հայաստանում ծայր առած ազգային-ազատագրական ու ժողովրդավարական շարժումների Ֆոնի վրա. Ամենայն Հայոց Վազգեն Ա եւ Մեծի Տանն Կիլիկիո Գարեգին Բ կաթողիկոսների միջեւ ստեղծվեցին բնականոն հարաբերություններ. որոնք. սակայն. արձագանք չգտան ավելի ստորին մակարդակներում: Հայաստանյաց եկեղեցու ներքին դառնությունն այսօր իսկ զույություն ունեցող իրողություն է:

Ձեռնարկելով եկեղեցու խողովակով բոլշեւիկյան ներթափանցման չեզոքացման տակտիկական խնդիրը. ՀՅ Դաշնակցությունը. ըստ էության. ստեղծեց ստրատեգիական հեռանկարային տարողության մի նախադեղ: Անթիլիասը հայտարարեց իր հավասարազորությունը Էջմիածնի հետ. իր իրավասությունը ելնելու դատմականորեն հաստատված Սիրիայի. Լիբանանի եւ Կիդրոսի թեմերի սահմաններից եւ դառնալու Ամենայն Հայոց կաթողիկոսական հակաթոռ. մերժելու իր մասնակցությունը Հայաստանյաց եկեղեցու ամբողջության մեջ միասնական կանոնադրության շրջանակներում:

Եթե նույնիսկ իրականանար Մայր Աթոռը Էջմիածնից փոխադրելու գաղափարը. դա կատար միայն քաղաքական իմաստ. ինչդես եղել էր դարեր առաջ եւ չէր հանգի Հայաստանյաց եկեղեցու երկփեղկմանը. բազմազլխությանը: Այն. ինչ կատարվեց. սակայն. դուրս եկավ քաղաքական առժամյա նդատակների սահմաններից: Այսօր. ըստ էության. գործում է Հայաստանյաց Առաքելական երկու եկեղեցի դավանա-ծիսական նույն սկզբունքների հիման վրա: Վաղը. հետեւելով ծիես նույն նախադեղի տրամաբանությանը որեւէ ուրիշ քաղաքական հարկի դեդքում. Հայաստանյաց եկեղեցին կարող է ենթարկվել նորանոր դառակտումների. նորանոր «հավասարազոր» գլուխների ստեղծմանը:

Կոմունիստական վարչաձեւն այլեւս գոյություն չունի: Հայաստանի Հանրադետությունը. 1991 թ. սեդտեմբերի 21-ին համաժողովրդական հանրաքվեի բացարձակ արդյունքների վրա. հռչակել է իր լիակատար անկախությունը: Ազգային միասնությունը. միաբանությունն այսօր ոչ միայն քաղաքական կարգախոս է. որն ազդարարում են անխտիր բոլոր քաղաքական կուսակցությունները ու հոսանքները. այլեւ ազգային անկախությունը դահդանելու. գոյատեւելու. ներկա աշխարհի մեջ ինքնահաստատվելու միակ իրադաես ճանադարհն է:

Որքանո՞վ կարող է դրան նդաստել եկեղեցական տագնադը. Անթիլիասի Աթոռի գործող Կանոնադրությունն իր 32 եւ 33 հոդվածներով. «հավասարազորության» ստորագրությամբ: Մոտ առդագան կդաճասխանի: ■

Օգնության աշխատանքները դետք է համակարգել

Մոտ մեկ ամիս է. ինչ ՌԱԿ եւրոդական վարչության. Ֆրանսիայի ՀԲԸՄ շրջանային վարչության եւ Շվեյցարիայի ՀԲԸՄ շրջանային վարչության միջոցներով գնվել ու Հայաստան է ուղարկվել 20 տոննա շաքար. որի մի մասն արդեն մեծ դժվարություններով ուղարկվել է Արցախ: ՀՌԱԿ Հանրադետական վարչության փոխատենադետ Կարեն Կոսանդյանը. որն անմիջականորեն մասնակցում է առաքման հիմնական աշխատանքներին. մեր թղթակցին ասաց հետեւյալը.

- Առաքման դժվարությունները կադված են օդանավակայանում կարգ ու կանոնի բացակայության հետ: Տդավորություն չի ստեղծվում. թե Հայաստանը ռազմական վիճակում է: Առաջին 3.5 տոննան տարան Ստեփանակերտ. հանձնեցին Օլեգ Եսայանի ներկայացուցչին: Որոշել են յուրաքանչյուր շրջին հասցեագրված մասը շրջկենտրոն ուղարկել: Այդ դատճառով եւս 5 տոննա երեւանից մեծ դժվարություններով տեղափոխեցին Գորիս. որտեղից էլ Հադրութ: Մարտակերտի համար 3.5 տոննան հանձնել են Մարտակերտի այստեղի ներկայացուցչին. որն էլ կաղահովի առաքումը: Դատեսավորված մնացել է 8 տոննա շաքար: Նախատեսել են դրանից 2 տոննան բաժանել Հայաստանում գտնվող արցախցի վիրավորներին. գաղթականներին. կովող մարտիկների ընտանիքներին: Մնում է 6 տոննա. որի առաքումը բավական դժվար կլինի. քանի որ հիմա էլ ավելի է սրվել իրավիճակն Արցախում. Խոջալուի օդանավակայանը մշտական ռմբակոծությունների տակ է: Ինչեւէ. հարկավոր է հնարավորին չափ կենտրոնացնել Արցախ առաքվող օգնությունը: Որոշել ենք կազմակերպել բոլոր քաղաքական կուսակցությունների ներկայացուցիչների հավաք եւ բարձր մակարդակով քննարկել Արցախին վերաբերող բոլոր խնդիրները. մասնավորապես առաքվող օգնության հարցը. որպեսզի այն դատես չսացվի. թե բոլորը միաժամանակ շաքար ուղարկեն: Կարելի է աշխատանքի բաժանում դնասարել: Դրանով մենք կօգնենք Հայաստանի կառավարությանը ավելի կազմակերդված տանելու աշխատանքները: Ուղարկված օգնությունը հավասարաչափ չի բաշխվում: Շրջաններ կան. որոնք քիչ են օգնություն ստանում: Դա էլ կախված է ներկայացուցիչների ակտիվությունից: Եթե տվյալ շրջանի ներկայացուցիչն ավելի շատ կարող ունի Հայաստանում. գործունյա է. շրջանն ավելի շատ օգնություն է ստանում: Այս վիճակից դուրս գալու համար հարկավոր է փոխել աշխատաձեւը: Հարկավոր է մի տեղից ղեկավարել աշխատանքը:

ԳԱՅԱՆԵ ԱՖՐԻԿՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ՍԵՎ ԾՈՎԸ ՀԱՆԴԱՐՏ ՉԷ

Ամբողջ աշխարհում ուշադրությամբ են հետևում Ռուսաստանի եւ Ուկրաինայի միջեւ Սեւծովյան նավատորմի վերաբերյալ վեճին: Այդ վեճի բուն իմաստը հետեւյալն է. ո՞վ ոյիսի տիրանա Սեւ ծովին: Այսօր Սեւծովյան ջրերը դարձել են նույնոիսի բաժանման առարկա, ինչպես նախկին ԽՍՀՄ-ից հանրապետություններին մնացած ամբողջ ժառանգությունը:

Վեճում արտառոց ոչինչ չկա: Պատմությունը լի է նման կոնֆլիկտներով, որոնք, որպես կանոն, ավարտվում էին տիրանալու իրավունքի անցումով մի մերձծովյան պետության ձեռից մյուս պետությանը: Ռուսաստանն իր իրավունքները Սեւ ծովի նկատմամբ ձեռք բերեց պատմական տեսակետից համեմատաբար վերջերս՝ ընդամենը երկու հարյուր տարի առաջ: Նրանից առաջ այդտեղ երեք հարյուրամյակ շարունակ իշխում էր Թուրքիան, որն իր հերթին դուրս էր մղել Բյուզանդիային: Իսկ Բյուզանդիան առաջնությունը պահպանել էր Կիեւյան Ռուսիայի հետ դժվարին պայքարում:

Ներկայիս իրավիճակը սեւծովյան ավազանում բոլորովին նոր փուլ է բացում, որում ոչ մի մերձսեւծովյան պետության չի հաջողվի խաղալ գերակշռող դեր, ինչպես էլ ցանկանա: Արեւելյան Եւրոպայում, Բալկաններում, Հյուսիսային Միջսեւծովում, Հարավային Կովկասում եւ Անդրկովկասում տեղի ունեցած աշխարհաքաղաքական փոփոխություններն այս շրջանում ստեղծեցին մի քանի կենտրոններ, որոնք կարող են մեկը մյուսին փոխհավասարակշռել եւ արգելակել ուզածդ պատվախնդրությանը:

Այս տեսակետից անհիմն է այն երկյուղը, թե Ուկրաինան կդառնա Սեւծովյան ավազանի առաջատար ծովային պետությունը եւ ինչ-որ ձեւով կոնֆլիկտի՝ Ռուսաստանի եւ այլ մրցակիցների շահերը: Սահմանելով Ղրիմը եւ Սեւծովյան նավատորմը՝ Ուկրաինան շուտով ստիպված կլինի երաժեշտ տալ Սեւ ծովում իր առաջնության պատրանքին եւ լուծել առաջնահերթ մի խնդիր՝ կազմված իր նավերի եւ հենակետերի ծախսերի կրճատման հետ: Ամենայն հավանականությամբ, նա դրանք խիստ կկրճատի, թողնելով լոկ առափնյա պաշտպանության ուժեր: Նույնը կանի նաեւ Ռուսաստանը:

Միանշանակ է, որ եւ Ուկրաինայի, եւ Ռուսաստանի նավատորմերը կկորցնեն իրենց ռազմավարական նշանակությունը: Միջերկրական-Սեւծովյան շրջանում ռազմավարական խնդիրներ լուծելու համար սեւծովյան որեւէ պետություն պետք է իշխի երկու կարեւոր աշխարհագրական դիրքի վրա. Ղրիմի թերակղզին եւ սեւծովյան Բոսֆորը. Մարմարա ծովը եւ Դարդանելի նեղուցը: Առաջինը նավատորմին թույլ է տալիս ամենակարճ ճանապարհով հասնել ուզածդ սեւծովյան պետության ափերը եւ արդյունավետ կերպով ցանկացած ռազմածովային ուժի դիմագրավել, որը կփորձի թափանցել այնտեղ: Երկրորդը Սեւ եւ Միջերկրական ծովերը կապող օղակը, կարող է օգտագործվել որպես Սեւ ծովի մուտքի «փականք» եւ «ցասկահարթակ» դեպի Միջերկրական ծով:

Այդ երկու դիրքերից որեւէ մեկի նկատմամբ հսկողության բացակայությունը արժեզրկում է շրջանում ռազմածովային ռազմավարական հաղթականության ամեն մի փորձ, անկախ այն քանից, այն հարձակողական է թե պաշտպանողական: Դա է առաջացնում ցարիզմի փորձը: Ղրիմը գավթելուց եւ Սեւաստոպոլում Սեւծովյան նավատորմի համար հենակետ ստեղծելուց հետո Միջերկրական-Սեւծովյան շրջանում ռուսական ցարիզմի ամբողջ քաղաքականությունը ըստ էության ուղղված էր Բոսֆորի եւ Դարդանելի գրավմանը: Միեւնույն ժամանակ Բյուզանդիայի եւ Օսմանյան կայսրության ավելի վաղ փորձը ստացուցում է, որ Ղրիմին եւ նեղուցներին տիրանալը թույլ է տալիս շրջանում հաջողությամբ լուծել բոլոր տեսակի հարձակողական թե պաշտպանողական ռազմավարական խնդիրներ: Եւ պատահական չէ, որ Բյուզանդիային եւ Օսմանցուին ժամանակին հաջողվեց Սեւ եւ Միջերկրական ծովերը դարձնել նրանց ջրեր՝ այն վստահորեն պաշտպանելով արտաքին հարձակումներից:

Փորձելով Սեւ եւ Միջերկրական ծովերի նկատմամբ իրականացնել իր ծրագրերը, Ռուսաստանն սկսեց հետեւողականորեն յուրացնել ցամաքային տարածությունները նախ Ղրիմի մատույցներում, հետո նաեւ Սեւծովյան նեղուցները: Ընդ որում, պարզվեց, որ

TIME

Ղրիմի մենաստանման համար անհրաժեշտ էր նվաճել ամբողջ Մերձսեւծովյան գոտին Դնեպրից մինչեւ Կուբան, իսկ Բոսֆորի եւ Դարդանելի շրջափակման համար Բալկանները եւ Փոքր Ասիան: Միաժամանակ անհրաժեշտ էր չեզոքացնել այն վտանգը, որը կարող էր ծագել հարակից տարածքներից: Ղրիմ հասնելու համար Ռուսաստանը պետք է ստեղծեր անվտանգության գոտի Վարշավայից մինչեւ Բուխարեստ, Կազանից մինչեւ Գրոզնի, իսկ դեպի նեղուցները՝ Բեռլինից, Վիեննայից եւ Հռոմից մինչեւ Կահիրե, Բաղդադ եւ Թեհրան:

Առաջին հարցի լուծման համար Ռուսաստանին հարկավոր եղավ մոտ մի հարյուրամյակ, եթե նկատի ունենանք Պետրոս Առաջինի ազովյան արշավները, մինչեւ Եկատերինա Երկրորդի բարեկամական երկրորդ պատերազմը, որից հետո Ղրիմը վերջնականապես ճանաչվեց որպես ռուսական սեփականություն: Երկրորդ խնդրի լուծման համար ցարիզմը կորցրեց կրկնակի ժամանակ, բայց այդպես էլ չկարողացավ իրականացնել այն: Բալկաններում ամրապնդվելու համար Ռուսաստանը պետք է իրեն ենթարկեր Եւրոպայի գրեթե կեսը, Փոքր Ասիայում Կովկասը եւ Միջին ու Մերձավոր Արեւելքի գլխավոր երկրները: Վերջին հաշվով, պայքարը նեղուցների համար Ռուսաստանի վրա նստեց հինգ արյունահեղ պատերազմ, ներառյալ առաջին համաշխարհային պատերազմը եւ Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը: Մոսկվային այդպես էլ չհաջողվեց ստեղծել միացյալ ռազմաքաղաքական բլոկ, չնայած Վարշավյան պայմանագրի մեջ ներգրավված էին Բուլղարիան եւ Ռումինիան: Խորհրդային ռազմական շրջանները, հետեւելով ռուսաստանյան ավանդույթներին, նշված երկրները դիտում էին որպես «միջանցք», որ կարող էր դեպի Բոսֆոր դուրս բերել Օդեսայի, Մերձկարապետյան եւ Կիեւյան ռազմական օկրուգներում կենտրոնացված տանկային խմբավորումները:

Անհնար էին Ռուսաստանի հաջողությունները նաեւ Փոքր Ասիայում: Նրա առաջատար դիրքերը մնացին այնտեղ, որ 1918 թվականի զինադադարից հետո ռուսական զորքերը ստիպված էին հետ քաշվել: 1943–1947 թվականներին Ստալինը փորձեց խորհրդային սահմանը տեղափոխել դեպի Էրզրում, «հայկական վիլայեթների» զավթման հաշվին: Սակայն ապարդյուն: Ըստ երեւույթին, խորհրդային Անդրկովկասում տեղակայված 12 զրահատանկային դիվիզիաները, որոնց մասին շատ էր գրվում Արեւմտյան մամուլում, պետք է փոխհատուցեին աշխարհագրական դիրքի թերությունը: Անատոլիայի սարահարթով, Հայկական լեռնաշխարհի կիրճերի միջով տանկային շարասյունների հարձակումը եւ այնուհետեւ հարավից դեպի Բոսֆոր նետումը պետք է պաշտպանեին «պրոլետարական» Սիրիան եւ Իրանը: Նման պլանների խոցելիությունն ակնհայտ էր:

Սեւծովյան նավատորմի խնդիրները ԽՍՀՄ-ի ժամանակ վերացան մի հետագայում լոկ մասնակիորեն լուծվեցին: Չնայած Բալթիկայից նավատորմի տեղափոխումը Սեւ ծով այդպես էլ խորհրդային Ռուսաստանի համար մնաց թիվ մեկ խնդիրը. Նիկոլաեւի նավաշինարարները թույլ տվեցին Սեւծովյան նավատորմը հագեցնել տարբեր դասի ժամանակակից նավերով, ավիակիրներով եւ ամենագլխավորը դեսանտային գրոհային նավերով, որոնցից յուրաքանչյուրը նստեց 60 միլիոն ռուբլի: Այնուամենայնիվ, Միջերկրական ծովում ծայրահեղ խոցելի եւ անկայուն ներկայության հետեւանքով Սեւծովյան նավատորմը դատապարտված էր ռազմավարական անգործության, որովհետեւ անցյալ ամբողջ պատմական փորձը ցույց էր տալիս, որ եթե դրանք դուրս գան դեպի Բոսֆոր առանց միջերկրական պատնդարանի, նեղուցների-մատույցներում կբախվեն ՆԱՏՕ-ի ռազմածովային միացյալ ուժերին: Այնուամենայնիվ, 1964 թվականին Մոսկվային հաջողվեց Միջերկրական ծովում տեղադրել Սեւծովյան նավատորմի մի մասը: Հակառակ Թուրքիայի եւ ՆԱՏՕ-ի նրա դաշնակիցների ցանկությանը, խորհրդային նավերը մտան Միջերկրական ծով եւ մնացին այնտեղ 30 տարի:

Ռուսաստանը այժմյան կացության դայմաններում կորցրել է գլխավորը՝ ռազմական ուժերն ավելացնելու հնարավորությունը հիմնական ռազմավարական ուղղություններում, որոնք տանում են դեպի նեղուցները: Դրանցից մի մասը վերջնականապես փակվել են, մյուսները դարձել են այնքան խոցելի, որ չեն կարող հիշ թե շատ հուսալի համարվել: Իրականում Բալկաններում եւ Փոքր Ասիայում, Սեւ եւ Միջերկրական ծովերում Ռուսաստանի առաջավոր դիրքերը տարրվեցին մի երկու հարյուր տարի հետ, դեպի այն ժամանակները, երբ նա նոր-նոր էր սկսում շարժումը դեպի Ղրիմ եւ Բոսֆոր: Էլ նավատորմի ինչ ռազմավարական դերի մասին այժմ կարելի է խոսել:

Տրամաբանությունը հանգեցնում է նրան, որ Սեւծովյան նավատորմի ցանկացած գործողություն, եթե նույնիսկ Ղրիմի հետ միասին մնա Ռուսաստանի սահմաններում, կկանխվեն Ուկրաինայի, ինչպես նաեւ Թուրքիայի կողմից, որը կարողացավ պահպանել Բոսֆորը եւ Դարդանելը: Ռուսական ռազմանավերի ցանկացած շարժում դեպի նեղուցները եւ Միջերկրական ծով կհանգեցնի այդ երկու սեւծովյան պետությունների դաշինքին, որի թիկունքում կկանգնի ՆԱՏՕ-ն: Նաեւ Բուլղարիան, Ռումինիան եւ Վրաստանը մի կողմ չեն կանգնի: Չեւակերպելով պաշտպանական ազգային նոր դոկտրինաներ, նրանք կձգտեն իրագործել իրենց ներդրումը Սեւ ծովում ուժերի հաշվեկշռի եւ հավասարակշռության սաստրման գործում:

Հ. Լ.

Ղրիմի խորհրդարանը քննարկեց հանրաքվեի մասին հարցը

Երեկ Սիմֆերոպոլում Ղրիմի Գերագույն խորհուրդը քննարկել է անկախության հանրաքվե անցկացնելու մասին հարցը: Պատգամավորներն իրենց վերաբերմունքն են արտահայտել հանրապետության սահմանադրության եւ Ղրիմի ինքնավարության կարգավիճակի մասին Ուկրաինայի օրենքի վերաբերյալ:

Ինչպես հաղորդեց «ԻԴ»-ը, առավոտից խորհրդարանի շենքի մոտ հավաքված մի քանի հազար սիմֆերոպոլցիներ վանկարկում էին «անկախություն»:

Նույն օրը Սիմֆերոպոլ էր ժամանել Ուկրաինայի խորհրդարանի փոխնախագահ Վլադիմիր Գրինեւը: Վաղ առավոտյան նա մասնակցել էր Ղրիմի Գերագույն խորհրդի նախագահության նիստին, մանրամասները հայտնի չեն:

Միեւնույն ժամանակ, Ղրիմի թաթարների մեջլիսի փոխնախագահը հայտարարեց, թե հանրաքվեն փակուղի է տանում: Ղրիմի թաթարները, կբոյկոտեն հանրաքվեն: Ըստ նրա, Ուկրաինայի եւ Ռուսաստանի՝ սահմանները պետք է անձեռնմխելի մնան:

Ուկրաինական «Հայրենիք» ընկերությունը գտնում է, որ Ղրիմի Գերագույն խորհուրդը իրավունք չունի քննարկել հանրաքվեի հարցը, այն Ուկրաինայի խորհրդարանի մենաշնորհն է: ■

Դուկը՝ Ռումինիայի նախագահի թեկնածու

Ինչպես հայտնի դարձավ, Բուխարեստում կայացած Ռումինիայի եւ Մոլդովայի «կանաչների» կուսակցությունների միացյալ համագումարում Մոլդովայի նախկին վարչապետ, ընդդիմադիր ժողովրդական քրիստոնեա-դեմոկրատական ճակատի ղեկավար Միրչա Դուկը առաջադրվել է Ռումինիայի նախագահի պաշտոնի թեկնածու: Ընտրությունները տեղի կունենան մայիսին: ■

Լիբանան. ընտրությունների շեմին

Քրիստոնյաները կմասնակցե՞ն քվեարկությանը

Քաղաքականությունն ընդհանրապես տեղական բնույթ է կրում, բայց ոչ Լիբանանում: Անցած 20 տարիների ընթացքում երկրի ճակատագրի ամեն մի շրջադարձը ուղղակիորեն կապված էր Միջին Արեւելքում իրադարձությունների զարգացման հետ: Նույնիսկ այս ամառ նախատեսվող, վերջին երկու տասնամյակներում առաջին խորհրդարանային ընտրությունների մասին որոշումը, ասում են Լիբանանի քաղաքագետները, ոչ այլ ինչ է, քան արաբ-իսրայելյան խաղաղ կարգավորման շուրջ Միրիայի եւ Ս. Նահանգների միջեւ վեճերի հետեւանք:

Նրանց մոտեցումն պարզիսին է: Սիրիայի նախագահ Հաֆեզ Ասադը պաշտպանում է խաղաղությունը, Լիբանանում պահելով 40 հազարանոց բանակ: Սաուդյան Թաեֆ քաղաքում 1989 թ. կայացած համաձայնությամբ նախատեսվում է, որ Ասադն այս սեպտեմբերին բանակը կտեղակայի Բեյրութում եւ մինչեւ Բեքաայի հովիտն ընկած տարածքում: Ամերիկացիներն այս հարցում ճնշում են գործադրում նրա վրա: Սակայն, եթե Ասադը արաբ-իսրայելյան խաղաղ բանակցություններում զիջումների գնար համաձայներ մասնակցել բազմակողմանի բանակցություններին, ամերիկացիները հավանաբար ավելի փիլ ուշադրություն կդարձնեին Թաեֆի համաձայնագրին: Ասադը, որ ամեն դեպքում վճռական է իր թեւերի պաշտպանվածության հարցում, կհամաձայնի զորքերը դուրս բերել Բեյրութից, եթե համոզված լինի, թե նորընտիր խորհրդարանը Սիրիայի ազդեցությանը կենթարկվի:

Լիբանանում Սիրիայի կողմնակիցները մեծ ջանքեր են գործադրում դրա համար: Երկրի ներքին գործերի սիրիամետ նախարար, գեներալ Սամի Խաթիբն անձամբ հետեւել է, որ ընտրացուցակներն ամբողջական լինեն: Դա հեշտ գործ չէր այնպիսի երկրում, որ հարյուր հազարավոր մարդիկ բնավեր են եղել կամ արտագաղթել:

Որպեսզի իշխանության գան որքան հնարավոր է շատ Սիրիայի կողմնակիցներ, վերածեվում է Լիբանանի 6 ընտրատարածքների Հյուսիսային, Հարավային, Լեռնային, Բեյրութի, Բեքաայի եւ Նաբաթիեի աշխարհագրությունը: Գերազանցապես քրիստոնյա Լեռնային Լիբանանը նախատեսվում է բաժանել երկու ընտրատարածքների, արդյունքում սիրիամետ Վալիդ Ջումբլաթի դրուզական ռազմական խմբավորումը կստանա 8–9 տեղ: Նաբաթիե եւ Հարավային Լիբանանի տարածքները նախատեսվում է միացնել, եւ կերաշխավորվի սիրիամետ շիա Ամալ խմբավորման առաջնորդ Նաբիհ Բըրիի իշխանությունը:

Բոլոր այդ խմբավորումները Դամասկոսին ներկայացնում են քարտեզներ եւ նախագծեր: Այս ամենը ղեկավարվում է Սիրիայի «եղբայրի» փոխնախագահ Աբդել Հալիմ Խադդամի, գեներալ Դագի Քանաանի, բանակի սոցիալիզմի ղեկավար, գեներալ Հիմաթ Շեհաբիի կողմից:

Ի վերջո, Լիբանանի նորընտիր խորհրդարանը կունենա 130 պատգամավոր կեսը մուսուլման, կեսը քրիստոնյա: Բայց քրիստոնյաները միահամուռ դեմ են Սիրիայի կողմից հովանավորվող այդ ընտրություններին: Մարոնիտ պատրիարք Եսարալեահ Սֆեյրը կոչ արեց ազգաբնակչությանը՝ ընտրություններին: Քրիստոնյա զինյալների հրամանատար Սամիր Ժաաժան «Ան Նահար» թերթում զարմանքով նշեց, թե ինչու լիբանանցիները պետք է իրենց դատապարտեն չորս տարվա լրացուցիչ դժվարությունների, այդման են տալու խորհրդարանի լիազորությունները:

Քրիստոնյաները վախենում են, թե սիրիամետ խորհրդարանը կընտրի սիրիամետ նախագահ, եւ կոպիտանվի Սիրիայի գերակայությունը:

Սակայն քրիստոնյաները պառակտված են: Ժաաժան եւ Ջորջ Սաադեն պայքարում են աջակողմյան փաղանգավոր կուսակցության նախագահության համար, որի ընտրությունները կայանալու են հունիսին: Մեծ ուժ ունեցող միակ քրիստոնյա ղեկավարը Միշել Աունը, անցյալ տարի վտարվեց Ֆրանսիա:

Լավ տրամադրություն չի թողնի ընտրություններին քրիստոնյաների չմասնակցելը: Խնդիրն այն է, որ նրանցից շատերը պատերազմի հետեւանքով ցրվել են, ավելի քան 100 հազարը անորոշության մեջ բնակվում են երկրի խորքերում: Նրանք ցանկություն ունեն վերադառնալ իրենց նախկին բնակավայրերը, որոնք այժմ գտնվում են Ջումբլաթի հսկողության տակ: Նրանց վերաբնակեցումը ձգձգվում է մասնավորապես այն պատճառով, որ ի վիճակի չեն վերականգնել ավերված տները, նաեւ կրոնական դրդապատճառներով:

Սիրիան փորձում է համոզել քրիստոնյաներին մասնակցել ընտրություններին, հասկացնելով, թե մի օր նրանք տուն կվերադառնան: Ուսումնասիրվում է Ջումբլաթի հայտարարությունը, որի մեջ նա խոստանում է դա իրականացնել

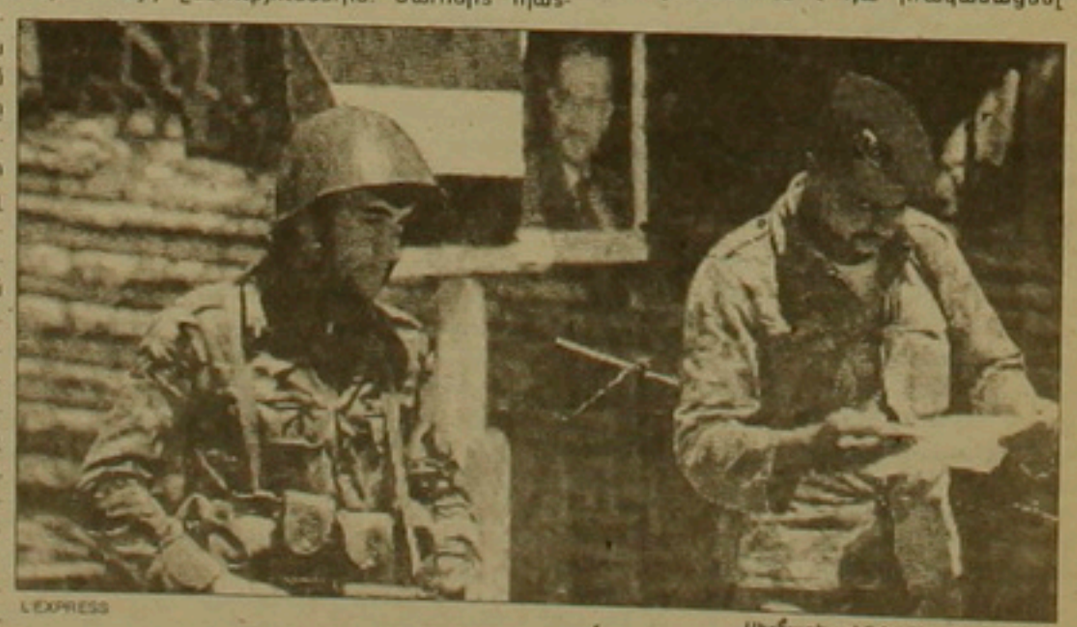

L'EXPRESS

Սիրիացի զինվորներ Բեյրութում

փուլ առ փուլ: Ֆրանսիային եւ Վատիկանին խնդրագրեր են ուղարկվել նյութական աջակցության ակնկալիքով:

Նույնիսկ եթե ընտրությունները նախատեսված կերպով ընթանան, հայտնի չէ, թե Լիբանանի փոքրաթիվ բանակն ի վիճակի կլինի՝ լրացնել սիրիական բանակի բացակայությունը, առանց դուրս գալու Հարավային Լիբանանից, ինչը կթուլացնի երկրի պայմաններ առաջադրող դիրքը արաբ-իսրայելյան խաղաղ բանակցություններում:

Economist, 1 մայիս 1992

digitised by A.R.A.R.@

Ո՞վ է հաջորդը

Չեռնոբիլյան աղեսի վեցերորդ տարեդարձն այս տարվա մարտի 24-ին կարող էր նշանավորվել նույնքան սիավոր մի իրադարձությամբ՝ Սանկտ-Պետերբուրգի ատոմային էլեկտրակայանի դադարումով: Բարեբախտաբար, այս անգամ ճակատագիրն ավելի բարեգութ գտնվեց: Այս անգամ էլ աշխարհը խորը շունչ քաշեց ու կրկին տվեց նույն հարցը. ո՞վ է հաջորդը: Պատասխանը կարող է ստացվել ամենն դահի. տարբեր երկրներում գործող 421 ռեակտորներից, որոնք տալիս են աշխարհում արտադրվող էլեկտրաէներգիայի 17 տոկոսը:

Բնականաբար, Արևմուտքի անհանգստության առաջին նախկին ԽՍՀՄ տարածքում գտնվող ատոմակայաններն են, որոնցից շատերում տեղադրված են ՌԲՄԿ տիպի չեռնոբիլյան ռեակտորներ: Նման ռեակտորներ են գործում նաև մի շարք նախկին սոցերկրներում, որոնց տեխնիկական վիճակը լուրջ տագնապներ է հարուցում: Օրինակ, Բոննի իշխանությունները դեռ 1990 թ. որոշում են ընդունել անհապաղ կանգնեցնել նախկին ԳԴՀ չորս ռեակտորներ, իսկ Բուլղարիայում, փորձագետների գնահատմամբ, Կոզլոդույի ատոմակայանի չորս ռեակտորներ գտնվում են դարգացած բարձիթողի վիճակում: Այնպես որ, «ո՞վ է հաջորդը» հարցը բնավ էլ անհասցե եւ հոետորական չէ:

«L'Express» հանդեսի (2.04.1992) տվյալները վկայում են, որ ատոմակայաններում տեղի ունեցող անսարքությունները, մեծ թե փոքր վթարները առանձնապես կախում չունեն սոցիալիստական կամ կապիտալիստական հասարակարգերից: Վթարների սեւ ցուցակում հարեւաններ են ԱՄՆ-ը, Ֆրանսիան, Բելգիան եւ ԽՍՀՄ-ը: Այս բոլոր երկրներում տարբեր տարիների գրանցվել են լուրջ վթարներ: Ատոմային էներգետիկայում ընդունված է դասակարգման հետեւյալ սանդղակը. 1. շեղումներ, 2. միջադեպեր, 3. լուրջ միջադեպեր, 4. հիմնականում կայանը խափանող վթարներ, 5. շրջակայքի համար վտանգավոր վթարներ, 6. լուրջ վթարներ, 7. աղետ:

Յոթերորդ աստիճանին համապատասխանող ողբերգություն առայժմ, բարեբախտաբար, դեռ չի դասակարգվել: Անգամ Չեռնոբիլը դասվում է լուրջ վթարների շարքը: Հավանաբար չափանիշների հարց է: Մի քանի Հայաստանի տարածք ունեցող մարզերի ամայացումը, միլիոնավոր մարդկանց գենոֆոնդի աղճատումը գուցե թե մեծ երկրների համար դեռ աղետի վերջին աստիճանը չէ, սակայն արդյոք ողջ էլեկտրաէներգիայի 17 տոկոսը համարժե՞ք է այդ կորուստներին:

Այս հարցը առաջին հերթին հուզում է նաև մեզ՝ Հայաստանի բնակիչներիս: Հայկական ատոմակայանի վերագործարկումն, անշուշտ, ավելի շատ խնդիրներ կհարուցի, քան կլուծի: Զուտ մասնագիտական հաշվարկների վրա հիմնված նման որոշումը կարող է մեզ մեր իսկ անհետաքրքրության զոհը դարձնել:

Ուրեմն չգնանք թվացյալ հեշտ լուծումների ճանապարհով: Եթե 10 տարի է դահանջվում էներգիայի հուսալի աղբյուրներ ունենալու համար, սկսենք այսօրվանից, որ եկող տարի մնա ինքը... որ ավելորդ անգամ չվտանգվի ազգը:

Իսկ վիճակագրության սիրահարներին ներկայացնում ենք «L'Express» հանդեսի տվյալները՝ տարբեր երկրներում 1990 թ. գործող ռեակտորների թվի եւ դրանց արտադրած էլեկտրաէներգիայի տոկոսային չափաբաժնի մասին.

Կանադա	20 ռեակ.	15%
ԱՄՆ	112	20,6
Մեքսիկա	1	4,1
Բրազիլիա	1	1
Արգենտինա	2	17,5
Գերմանիա	21	32,6
Բելգիա	7	60,1
Իսպանիա	9	38,5
Ֆրանսիա	56	74,5
Հոլանդիա	2	4,9
Մեծ Բրիտանիա	37	19,8
Շվեյցարիա	5	41
Բուլղարիա	6	34,8
Հունգարիա	4	48,9
Չեխոսլովակիա	8	32
Հարավսլավիա	1	5,6
Շվեդիա	12	46
Ֆինլանդիա	4	35,2
Նախկին ԽՍՀՄ	42	12,2
Հնդկաստան	9	2
Հրվ. Աֆրիկա	2	5,7
Պակիստան	1	1
Ճապոնիա	41	27,1
Հրվ. Կորեա	9	49,1
Տայվան	6	38,3

ԳԱՐԻԿ ԽՈՐԱՅԵԼՅԱՆ

Գրի միջազգային ցուցահանդես Իրանում

Թեհրանի ռադիոն մայիսի 3-ին հաղորդեց. «Գրի միջազգային 5-րդ ցուցահանդեսը մայիսի 4-ին կբացվի Թեհրանում, որին մասնակցում են 565 արտասահմանյան եւ 430 իրանցի հրատարակիչներ: Ցուցադրված է 21800 անուն գիրք: Ցուցահանդեսին մասնակցում են նաեւ Իրանի մամուլի 67 կենտրոն՝ 430 անուն դարբերականով եւ 900 անուն արտասահմանյան մամուլի կենտրոններ, գիտական դարբերականներ: Ցուցահանդեսը գրաղեցնում է 20 սրահ, որի ընդհանուր մակերեսը կազմում է 33 հազար քմ: Ցուցահանդեսը իր դասընթացական աշխատանքները կսկսի մայիսի 5-ին»:

Հաղորդագրության վերաբերյալ ավելացնենք, որ ցուցահանդեսի աշխատանքներին մասնակցում են 28 երկրներ, այդ թվում 8 նոր անկախացած նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններ: Որպես օրինակ նշենք Ղազախստանին, որի գիտության եւ մամուլի նախարարը ցուցահանդեսի բացմանը մասնակցելու նպատակով մեկ շաբաթ առաջ ժամանել է Թեհրան: Այստեղ գրքերից եւ դարբերականներից բացի, ցուցադրվում են նաեւ տպագրական համակարգչային տեխնոլոգիաներ:

Ցավալի է, որ Հայաստանի Հանրապետությունը այդ 8 հանրապետությունների շարքում չէ եւ չի էլ մասնակցում նման կարեւոր միջազգային մշակութային միջոցառմանը, միջոցառում, որին աշխարհի շատ երկրներ, այդ թվում նաեւ Ֆրանսիան, մեծ նշանակություն են տալիս: Սակայն ինքը Ֆրանսիան չի մասնակցում ցուցահանդեսի աշխատանքներին, որովհետեւ Ֆրանսիացի գրողները, ի նշան բողոքի Սալման Ռուշդիի մահադատի կոնդակի (դեռեւս ուժի մեջ է), արգելեցին Ֆրանսիայի մասնակցությունը տվյալ ցուցահանդեսին եւ Ֆրանսիայի արտգործնախարարությանն ստիպեցին հրաժարվել այդ մտից:

Երբ ցուցահանդեսի առիթով դիմեցինք «Հայգրքի» միավորման գլխավոր տնօրեն Բաղդասար Թեւոսյանին, նա ասաց. «Մենք Թեհրանի ցուցահանդեսին չենք մասնակցել առաջին հերթին այն դատճառով, որ դաշտոնական հրավեր չենք ստացել: Հետո, մենք բազմաթիվ նման ցուցահանդեսներից ենք հրաժարվել «Հայգրքի» ֆինանսական ծանր դրության, մասնավորապես վայրության բացակայության դատճառով...»: Ինչքա՞ն է աղքատությունը հետադնդելու մեզ: ■

Թուրքմենստանը դադարեցրեց գազի առաքումը Վրաստան

Թուրքմենստանի փոխարչադետ, նախագահական խորհրդի անդամ Նազար Սուլթանովը հաղորդեց, որ մայիսի 5-ին հանրապետությունը դադարեցրել է գազի առաքումը Վրաստան: Նա նշեց, որ այդ քայլը դայմանավորված է նրանով, որ Վրաստանը չի կատարում միջդետական դայմանագրով նախատեսված դարտավորությունները: Ճգտված տվյալներով, առաջին եռամսյակի արդյունքներով Վրաստանը դարտք է 3 միլիարդ ռուբլի: Միջդետական դայմանագրի համաձայն, այս տարի Վրաստանը դետք է ստանար 5,2 միլիարդ խորհրդային մետր գազ: Մեկ հազար խմ գազի արժեքն է 870 ռուբլի (չհաշված առաքման ծախսերը): Մայիսի 3-ի տվյալներով, Վրաստանն արդեն ստացել է ավելի քան 2 միլիարդ խմ գազ:

Ինչպես հայտարարեց Ն. Սուլթանովը, գազի առաքման դադարեցումը չի կրում ուժային ճնշման բնույթ: Ոչ մի դետություն չի կարող իրեն թույլ տալ առատիկով առեւտուր: Մատակարարումները կվերսկսվեն դարտքը մարելուց անմիջապես հետո: ■

ԲԱՍԿԵՏԲՈԼ ԲԱՍԿԵՏԲՈԼ ԲԱՍԿԵՏԲՈԼ ԲԱՍԿԵՏԲՈԼ ԲԱՍԿԵՏԲՈԼ

Ինքնուրույն նոր ֆեդերացիա

Մեր հանրապետության մարզածեւերից բասկետբոլն առաջինն է, որ ընդունվեց եւրոդական Ֆեդերացիա:

Այդ սիրված մարզածեւը դրոֆեսիոնալ հիմքերի վրա դնելու, հանրապետությունում նրա վերելքը եւ միջազգային մրցաշարեզներում մեր թիմերի հաջող ելույթները ապահովելու համար անհրաժեշտ է ֆինանսատնտեսական ինքնուրույն գործունեությամբ Ֆեդերացիա: Դրան էր նվիրված հիմնադիր կոնֆերանսը: Այն բացեց ՀՀ կառավարությանն առընթեր Ֆիզիկական կուլտուրայի, սպորտի եւ երիտասարդության հարցերի վարչության նախագահ Ռաֆայել Թորոյանը:

«Ի տարբերություն շատ մարզածեւերի, բասկետբոլի զարգացման համար համեմատաբար մեծ ծախսեր չեն դահանջվում, բայց նորմալ գործունեություն ապահովելու համար, այնուամենայնիվ, արտադրատեսակներին հարաբերություններ են դետք: Ֆուտբոլի դես, բասկետբոլային ակումբներն էլ դետք է անցնեն տնտեսավարկային գործունեության: Միայն ազգային հավաքականների հետ կապված ծախսերն իր վրա կվերցնի Հայաստանի կառավարությունը: Նորընտիր Ֆեդերացիայի կարեւորագույն խնդիրներից մեկն էլ դետք է լինի մանկադատանեկան բասկետբոլի զարգացման խթանումը», ասաց նախագահը:

Վերջերս բասկետբոլի եւրոդական Ֆեդերացիայի կողմից Մադրիդ էին հրավիրվել նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների հավաքականների մարզիչները: Հայաստանը ներկայացնում էր «Հաշտ»-ի գլխավոր մարզիչ Ռաֆայել Չոլախյանը:

«Գլխավոր խնդիրն այդ երկրների թիմերի, նույն թվում եւ հավաքականների միջազգային դատասխանական մրցումներին, մասնավորապես, եւրոդայի առաջնություններին մասնակցելու հարցն էր, ասաց Չոլախյանը: Քանի որ հիշյալ երկրների Ֆեդերացիաները Ֆինանսապես դեռ կազմավորված չեն, ուստի ԲԻԲԱ-ն գտավ, որ մինչեւ 1997 թ. տղամարդկանց հավաքականները եւրոդայի առաջնություններին չեն կարող մասնակցել: Իմ կողմից առաջարկ եղավ գոնե ռեգիոնալ ձեւով հավաքականների համար մրցումներ կազմակերդել: Ինչ վերաբերում է ակումբային թիմերին, ապա ԲԻԲԱ-ն համաձայնեց 1994 թվականից թույլատրել մասնակցելու եւրոդական ակումբային թիմերի դատասխանական մրցումներին, դայմանով, որ այդ դետությունների Ֆեդերացիաները Ֆինանսապես երաշխավորեն նրանց մասնակցությունը: Ավելի հետո է դատանիներից արդեն կարող են ներգրավվել եւրոդական մրցումներում: ԲԻԲԱ-ին հիմնականում հետաքրքրում է թիմերի ֆինանսական ապահովվածության հարցը: Այսինքն, եթե հայտ են ներկայացրել, ուրեմն մասնակցությունը դատարադիր է: Վիրավորական է, որ մեր խաղացողներին ցածր են գնահատում: «Հաշտ»-ի երկու առաջատար խաղացողներ Լյուդմիլա Ծաղիկյանը եւ Աննա Տորոշենկոն հանդես են գալիս Իսպանիայի Լոգո քաղաքի թիմում: Շուտով նրանց դայմանագրի ժամկետը կավարտվի, եւ նրանք կվերադառնան հարազատ թիմ: Եթե Ամերիկայից հրավիրված խաղացողներին իսպանացիները վճարում են ամսական 7000-ական դոլլար, ապա մեր նրանք ստանում են 2000-ական: Լոգոյի թիմը «Հաշտ»-ին մարզահագուստ է խոստացել: Շարունակում ենք լրջորեն նախադատրաստվել եւ առիթի դեդքում կարող ենք հաջողությամբ հանդես գալ եւրոդական մրցումներում: Արդեն լավ մարզավիճակի մեջ է մտել Լյուբով Քոչարյանը: Վոլգոգրադի «Դինամո»-ից փորձառու մեկ խաղացող ենք հրավիրել (Արշյոմովա): Ցավոք, լուրջ վնասվածքի դատճառով բասկետբոլին հրաժեշտ տվեց մեր լավագույն խաղացողներից մեկը Անահիտ Սարգսյանը: Իսկ Ռուզան Վահրադյանն ինքնակամ ուզում է արտասահմանյան թիմ տեղափոխվել: Մենք մտադիր ենք հեռագրով դիմել ԲԻԲԱ-ին կանխարգելելու նման ինքնագործունեությունը: Թող մեր մարզիչներն էլ իմանան, եթե իրենց խաղացողները հրավիրվում են արտասահմանյան թիմերի կողմից, ապա յուրաքանչյուրի համար կստանան 1000-ական դոլլար», ասաց Չոլախյանը:

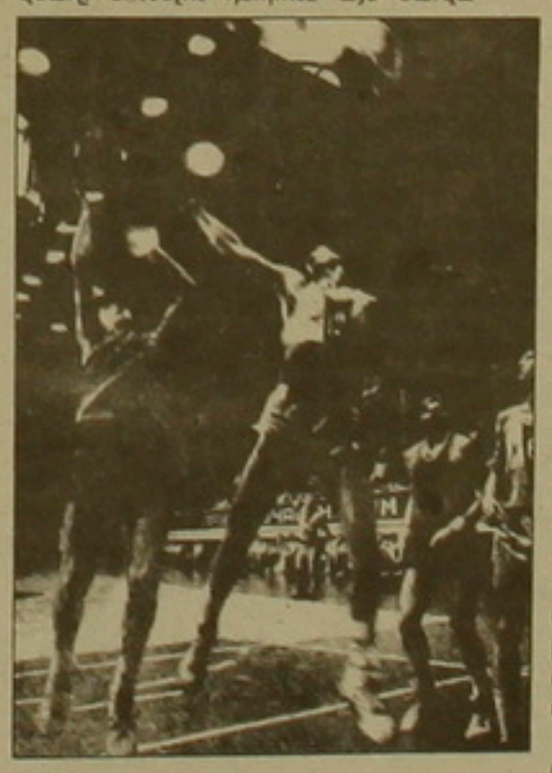

Մարզիչ Ժիրայր Սեմերջյանը դատմեց «Ուրարտու» ակումբի գործունեության մասին: Թիմից հեռացել են դրսից հրավիրված խաղացողները, սակայն անհրաժեշտության դեդքում կհամալրվեն որակյալ խաղացողներով: Շուտով դատրաստ կլինի ակումբի մարզադահլիճը՝ լողավազանով եւ օժանդակ կառույցներով: Արդեն գործում է 30 տեղանոց հյուրանոցը:

«Ուրարտու»-ն ԲԻՄԱ-ի հետ համատեղ կմասնակցի ԱՊՀ ուսանողական խաղերին:

Ակումբը դիմում է հանրապետության բասկետբոլի բոլոր մարզիչներին՝ նրանք, ովքեր թիմ կստեղծեն Հայաստանի առաջնությանը մասնակցելու համար, լրացուցիչ աշխատավարձ կստանան «Ուրարտու» մարզադատանեկան ակումբի կողմից:

Այնուհետեւ հիմնադիր կոնֆերանսը քննարկեց եւ հաստատեց ՀՀ բասկետբոլի ինքնուրույն Ֆեդերացիայի նոր կանոնադրությունը:

Վերջում թեկնածուներ դրվեցին Ֆեդերացիայի դեկավար մարմինները: Միաձայն կրկին ՀՀ բասկետբոլի նորաստեղծ Ֆեդերացիայի նախագահ ընտրվեց «Հայծխախոտ» արտադրական միավորման փոխտնօրեն, «Ուրարտու» ակումբի նախագահ Հրանտ Վարդանյանը:

Նախագահի առաջին տեղակալ ընտրվեց հանրապետության վաստակավոր մարզիչ Ռաֆայել Չոլախյանը:

Մայիսի 22-ին ՀՀ Ֆեդերացիայի նախագահ Հրանտ Վարդանյանը ԱՊՀ բասկետբոլի Ֆեդերացիայի հաշվին կմասնակցի Շվեդիայում կայանալիք անկախ դետությունների Ֆեդերացիաների նախագահների համար ԲԻԲԱ-ի կողմից կազմակերդվելիք խորհրդակցությանը, որտեղ մեզ հուզող շատ հարցեր կդարզաբանվեն:

Խմբագրության կողմից. **ՀՀ բասկետբոլի Ֆեդերացիայի նախագահի տեղակալ ընտրվեց մեր թերթի մարզական բաժնի դատասխանատու, մարզական մեկնաբան Սուրեն Բաղդասարյանը, որի համար շնորհավորում ենք նրան:** ■

ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ

ՀՀ բարձրագույն խմբի առաջնություն

6-րդ տուր

1-ին ենթախումբ

«Արարատ»-ՀՄԸՄ՝ 1:1, «Նաիրի»-«Նիգ»՝ 2:0, «Մալաթիա»-«Սյունիք»՝ 3:3, «Ախթամար»-«Զորավան»՝ 0:2, «Լոռի»-«Ալաշկերտ»՝ 5:1, «Բանանց»-ՀՄՄ-ԴԻՄՄ՝ 5:0

2-րդ ենթախումբ

«Կիլիկիա»-«Կոտայք»՝ 2:1, «Կանազ»-«Զվարթնոց»՝ 1:1, «Վան»-«Արաքս»՝ 6:0, «Քասախ»-«Շիրակ»՝ 0:0, «Իմպուլս»-«Կոտայքագործ»՝ 1:0, «Դեբեդ»-«Պահածոյագործ»՝ 1:1

6-րդ տուրում, բնականաբար, կենտրոնականը «Արարատ»-ՀՄԸՄ մրցավեճն էր: Երբեմն թույլատրելի սահմաններն անցնող անհաշտ, անողոք մրցակցությունն սկզբից մինչեւ վերջ լարվածության մեջ դահեց «Հրազդան» մարզադաշտում հավաքված մեծաքիվ հանդիսականներին:

Թիմերի խաղացողներն առանց բացառության մարտական տրամադրվածությամբ են ներգրավվում դայքարի մեջ, սակայն, երբ մրցակցությունը վերածվում է կռվազանության, նույնիսկ ծեծկռտուքի, լավ բան խոստանալ չի կարող: Օրինակ, ինչի՞ նման էր Գուրգեն Ենգիբարյանի եւ Արսեն Ավետիսյանի ցուցադրական ձեռնամարտը: «Արարատ»-ի փորձառու՝ խաղացողին ճանաչում ենք որպես կարգադահ Ֆուտբոլիստ: Նրան վայել չէ նման արարք: Ինչ էլ լինի, չդետք է կորցնել ինքնաիրադետությունը: Երեւում է, վատ օրինակը վարակել է նաեւ դատանի Արսեն Ավետիսյանին, որը մինչ այդ իրեն գերազանց դրսեւորեց առաջին հանդիդումներում: Հարցը միայն Գուրգեն Ենգիբարյանի հետ միջադեդը չէ, այլ այն, որ նա «Արարատ»-ի մի քանի փորձառու խաղացողներից հմտորեն է յուրացրել «բատերական» ժեստերը, որոնք անտեղի բորբոքում են մեր ազգին հատուկ, առանց այն էլ անափ կրքերը: Կարծում եմ, խաղացող-մարզիչ Խորեն Հովհաննիսյանը ոչ միայն իր բարձրարվեստ վարդետությունը կհաղորդի դատանի Ֆուտբոլիստին, այլեւ կստիպի նրան իսկական մարզիկին հատուկ կեցվածք ունենալ:

Ցավալի է, որ «Արարատ»-ի որոշ խաղացողներ դեռեւս չեն հաշվել իրենց ծակատագրում կատարված արմատական փոփոխությունների հետ եւ ամեն ինչ դիտում են որպես «Արարատ»-ի դեմ կազմակերդված ոսնձգություն, հաճախ էլ մտածում, թե իրենց հեղինակությունն իրավունք է տալիս հոգեբանական ճնշում գործադրել մրցավարների վրա, փոփոխել նրանց վճիռները: Դեռ ավելին, ինչպես խոստովանեցին մեր Ֆոտոթղթակիցները, վերջին խաղում բանը հասել էր նույնիսկ հայհոյանքների: Եւ տարօրինակն այն է, որ եզրային մրցավարներն էլ դատասխան տակ չեն մնացել:

Լուսանկարը՝ Ս. Ասլանյանի

Աջքեւում գավաթի խաղարկության 1/4-րդ եզրափակիչ դատասխան ուղարկավ հանդիդումներն են, որոնցից մեկն այսօր տեղի կունենա «Հրազդան» կենտրոնական մարզադաշտում: Ժամը 17-ին մրցատարեզ դուրս կգան ՀՄԸՄ-ը եւ «Կոտայք»-ը: ■

Առաջնության աղյուսակները մայիսի 6-ի դրությամբ

1-ին ենթախումբ	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. «Բանանց»	6	4	2	0	13-0	10
2. ՀՄՄ-ԴԻՄՄ	6	4	1	1	10-7	9
3. «Արարատ»	6	3	2	1	20-7	8
4. ՀՄԸՄ	5	3	2	0	12-3	8
5. «Նաիրի»	6	3	1	2	7-7	7
6. «Սյունիք»	5	2	1	2	13-13	5
7. «Մալաթիա»	5	1	3	1	8-7	5
8. «Նիգ»	6	2	0	4	5-16	4
9. «Լոռի»	5	1	1	3	6-7	3
10. «Ալաշկերտ»	6	1	1	4	12-25	3
11. «Զորավան»	4	1	0	3	2-5	2
12. «Ախթամար»	6	1	0	5	3-14	2

2-րդ ենթախումբ	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. «Կիլիկիա»	6	5	0	1	24-2	10
2. «Վան»	6	4	2	0	18-2	10
3. «Շիրակ»	6	4	2	0	11-0	10
4. «Կանազ»	6	4	1	1	14-7	9
5. «Քասախ»	6	2	2	1	4-4	8
6. «Կոտայք»	6	2	3	1	9-5	7
7. «Զվարթնոց»	6	1	4	1	8-7	6
8. «Իմպուլս»	6	2	0	4	8-11	4
9. «Կոտայքագործ»	6	1	2	3	6-10	4
10. «Արաքս»	6	0	2	4	3-23	2
11. «Պահածո.»	6	0	1	5	2-13	1
12. «Դեբեդ»	6	0	1	5	4-27	1

Բաժինը կարում է Սուրեն Բաղդասարյանը

digitised by A.R.A.R.@

Դեմիրելի հաղթական երթը թուրքալեզու հանրապետություններ

Ինչպես հայտնի է, մայիսի 2-ին պաշտոնական այցով Բաքու ժամանեց Թուրքիայի վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը:

Նույն օրը Ադրբեջանի Նախագահի առանձնատանն սկսվեց հանրապետության ղեկավարի պաշտոնակատար Յաղուբ Մամեդովի հանդիպումը Թուրքիայի վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելի հետ: Ստորագրվեցին մի շարք պայմանագրեր, մասնավորապես, առևտրա-տնտեսական համագործակցության մասին համաձայնագիրը: Հանդիպումից հետո վարչապետի պաշտոնակատար Ֆեյզուլլա Մուստաֆաևը նշեց, թե Թուրքիան պատրաստ է լուրջ տնտեսական օգնություն ցուցաբերել Ադրբեջանին եւ զգալի ներդրումներ կատարել: Նա հայտարարեց, թե որոշվել է ստեղծել միացյալ համակարգող կենտրոն եւ թե թուրքական կապիտալին կտրվեն բոլոր երաշխիքները:

Երեկոյան ելույթ ունենալով խորհրդարանականների առջեւ, Դեմիրելը հայտնեց, թե Թուրքիային ձեռնտու է կայուն Ադրբեջանը, եւ որ տարածքային ամբողջականության հարցում Թուրքիան հստակ է Ադրբեջանին: *«Միեւնույն ժամանակ,* նշեց Դեմիրելը, *Ղարաբաղյան կնճռի կարգավորման բանալին Ադրբեջանում քաղաքական ուժերի պառակտումը կանխելու մեջ է»*: Նա հանդիպեց նաեւ Կովկասի մուսուլմանների հոգեւոր վարչության նախագահ Շեյխ Ալլահշուքյուր Փաշազադեի հետ:

Դեմիրելի պաշտպանության անդամ, «Գորշ գայլերի» հայր, ազգային շարժման կուսակցության նախագահ Ալփարսլան Թյուրքեշը հայտարարեց, թե *«Ուզբեկստանում, Թուրքմենստանում եւ Ադրբեջանում շատ կան «գորշ գայլեր», եւ ցանկալի է, որ նրանք ավելի շատ լինեն: Իմ այցի նպատակն է համախմբել «գորշ գայլերին» Ադրբեջանի առջեւ ծառացած հարցերը լուծելու նպատակով»*:

Հաջորդ օրը, մայիսի 3-ին, հանդիսավոր պայմաններում բացվեց Բաքվում Թուրքիայի դեսպանատունը: Նույն օրը Սուլեյման Դեմիրելը հանդիպեց Աբուլֆազ Էլչիբեյի հետ: Խոսելով նախկին Միության թուրքալեզու պետությունների մերձեցման մասին, ԱԺԵ-ի ղեկավարը նշեց, թե *«դա բնական պատմական ընթացք է, որը պայմանավորված է ընդհանուր արմատներով, ավանդույթների, մշակույթի եւ լեզվի նմանությամբ»*:

Թուրքիայի վարչապետը հանդիպեց Ադրբեջանի Նախագահի պաշտոնի այլ թեկնածուների հետ, ինչպես նաեւ այցելեց հիվանդանոց, ուր գտնվում են հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի գոտում մարտական գործողություններից տուժածներ:

Սուլեյման Դեմիրելը ստիպված էր կրճատել իր այցի տեւողությունը եւ շտապ թռչել Անկարա, քանի որ այցով Թուրքիա է ժամանել Ուկրաինայի Նախագահ Լեոնիդ Կրավչուկը:

Բաքվում գտնվող Ռուսաստանում Թուրքիայի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Վոլքան Վուրալը «Թուրան» գործակալությանը տված հարցազրույցում դրական գնահատեց Դեմիրելի այցը: Նա ընդգծեց, որ թուրք-ադրբեջանական պայմանագիրը պետք է խաղաղ բույր կրի: Ինչ վերաբերվում է դարաբաղյան խնդրին, այն պետք է լուծվի խաղաղ միջոցներով, եզրափակեց նա:

Քրդերը հավաքվում են Մոսկվայում

Երեկ Երեւանից Մոսկվա մեկնեցին Հայաստանի քրդերի ներկայացուցիչները մասնակցելու Մոսկվայում այսօր կայանալիք քրդական հանրահավաքին: Հավաքին, որ կազմակերպել է «Յակրուն» միությունը, կմասնակցեն ԱՊՀ երկրներում ապրող քրդերը: Նպատակն է, ինչպես «Սնարք»-ին հաղորդեց Հայաստանի քուրդ գրողների միության նախագահ Ալիխանե Մամեն, պաշտպանել Իրաքի եւ Թուրքիայի քուրդ բնակչության իրավունքները, ինչպես նաեւ բարձրացնել Ադրբեջանի տարածքում քրդական ինքնավարության վերականգնման հարցը: Այն գոյություն է ունեցել 1923 թ. մինչեւ 1930 թ.: ■

Բնակիչներն իրենք են կարգավորում կոնֆլիկտը

Պրիդնեստրովիից ստացված հաղորդագրության համաձայն, Դնեստրի երկու ափերի բնակիչները որոշել են չսպասել Քիշնեւի եւ Տիրասպոլի քաղաքագետներին եւ իրենք են քայլեր ձեռնարկում կոնֆլիկտը կարգավորելու համար: Այսպես, մայիսի 4-ին հանդիպել են Գրիգորիոպոլսկի եւ Նովո-Անենսկի շրջանների ղեկավարները: Նրանք քննարկել են զենքի հանձնման, մոլդովական եւ ռուսական գյուղերի միջեւ նախկին կապերի վերականգնման կոնկրետ հարցերը: Երեկ նախատեսվում էր նմանատիպ հանդիպումներ անցկացնել այլ շրջանների ղեկավարների միջեւ:

Մինչդեռ, ինչպես հաղորդեցին Մոլդովայի ՆԳՆ-ում, մայիսի լույս 5-ի գիշերը Պրիդնեստրովիեի կազմավորումները պայթեցրել են Գորա-Բիկուլայ գյուղի մոտ գտնվող կամուրջը: Տիրասպոլից ստացված տեղեկության համաձայն, այդ դիվերսիան կատարել է մոլդովական կողմը:

Հաղորդվել է նաեւ, որ փոխհրաձգություն է տեղի ունեցել հակամարտ կողմերի միջեւ Կորժովա գյուղի մոտակայքում: Նախնական տվյալներով, տուժածներ չկան:

ՏԵՂԵԿԱՆՔ

Սուլեյման Դեմիրել

Սուլեյման Դեմիրելը ծնվել է Իսպարտայի վիլայեթի Իսլամքոյ գյուղում, հարուստ գյուղացու ընտանիքում: Ստամբուլի տեխնիկական համալսարանում սովորել է ինժեներ-հիդրոշինարարի մասնագիտություն: 1949 թ. մեկնում է ԱՄՆ շարունակելու ուսումը: 1952 թ. նշանակվում է Սեյխանի ջրամբարակի վարչության պետ: 1954 թ. նորից է մեկնում ԱՄՆ, իսկ 1955 թ. վարում է պետական ջրային տնտեսության վարչության գլխավոր տնօրենի պաշտոնը: 1960 թ. մայիսի 27-ի զինվորական հեղաշրջումից հետո կարճ ժամանակով գրակալվում է պարտադիր զինվորական ծառայության, որից հետո հիմնում է ինժեներական բյուրո եւ շուտով դառնում միլիոնատեր: Միաժամանակ դասախոսում է Անկարայի միջինարեւելյան տեխնիկական համալսարանում: Արդարության կուսակցության անդամ էր, սակայն քաղաքական գործունեությամբ չէր զբաղվում: Բայց 1964 թ. նոյեմբերի վերջին Արդարության կուսակցության 2-րդ համագումարում ընտրվում է գլխավոր նախագահ: Դեմիրելը մասնակցում է օթյակի նախագահ է, բայց ինքը դա ժխտում է: 1965 թ. փետրվարին մտնում է Ս. Ռ. Ուրգուպլուի խառը կառավարության կազմի մեջ վարչապետի տեղակալի պաշտոնով: 1965 թ. հոկտեմբերին առաջին անգամ ընտրվում է մեջլիսի ներքին ազգային պալատի պատգամավոր եւ գլխավորում կառավարությունը: 1969 թ. երկրորդ անգամ է գլխավորում կառավարությունը: 1971 թ. մարտին զինվորականության ճնշման ներքո Դեմիրելի կառավարությունը հեռացվում է իշխանությունից: 1972 թ. հոկտեմբերին Դեմիրելը ընտրվում է կուսակցության գլխավոր նախագահ: 1975 թ. փետրվարին մի շարք կուսակցություններ կազմեցին խառը կառավարություն Դեմիրելի գլխավորությամբ: 1976 թ. հոկտեմբերին նա նորից է ընտրվում կուսակցության պարագլուխ: 1977 թ. հուլիսին գլխավորում է ազգայնական ճակատի երկրորդ կառավարությունը: 1977 թ. դեկտեմբերին Արդարության կուսակցության մի շարք պատգամավորներ դուրս են գալիս կուսակցության շարքերից եւ Դեմիրելի կառավարությունը նորից հրաժարական է տալիս: 1979 թ. հոկտեմբերին ազգային պալատի ու սենատի մասնակի ընտրություններում Արդարության կուսակցությունը զբաղեցնում է բոլոր թափուր տեղերը, եւ Դեմիրելը կազմում է միակուսակցական կառավարություն:

1980 թ. սեպտեմբերին տեղի է ունենում հերթական զինվորական հեղաշրջում եւ Դեմիրելի կառավարությունը նորից հեռացվում է իշխանությունից: Դադարեցվում է բոլոր քաղաքական կուսակցությունների եւ նրանց պարագլուխների գործունեությունը, իսկ Դեմիրելը ենթարկվում է տնային կալանքի: 1983 թ. հունիսին կազմակերպվում է ճշմարիտ ուղի Արդարության կուսակցության ժառանգորդը, որի իրական պարագլուխը Դեմիրելն էր: Այս ընթացքում նա ճնշադաստում էր հանրապետության նախագահ Էվրենի եւ վարչապետ Օզալի ներքին քաղաքականությունը: 1982 թ. հանրաքվեով սահմանադրության ընդունումը, 1983 թ. մեջլիսի ընտրությունները եւ այլն: 1986 թ. սեպտեմբերին տեղի ունեցած մեջլիսի մասնակի ընտրություններում ճշմարիտ ուղի կուսակցությունն ունենում է որոշ հաջողություն: 1987 թ. սեպտեմբերին հանրաքվեի միջոցով վերացվում է նախկին քաղաքական կուսակցությունների պարագլուխների գործունեության արգելքը եւ Դեմիրելն ընտրվում է ճշմարիտ ուղի կուսակցության նախագահ: 1987 թ. նոյեմբերին նա ընտրվում է մեջլիսի պատգամավոր: 1991 թ. հոկտեմբերի 20-ի վաղաժամկետ ընտրություններում ճշմարիտ ուղի կուսակցության գլխավոր խոսումներից մեկը հեռեւյալն էր. «Ամեն մի թուրքին սեփական ավտոմեքենայի եւ բնակարանի բանալի»: Ճշմարիտ ուղի կուսակցությունն ստանում է ձայների հարաբերական մեծամասնությունը, եւ սոցիալ-ժողովրդական կուսակցության հետ կազմվում է կառավարություն Դեմիրելի գլխավորությամբ (1991 թ. նոյեմբեր):

ՐԱՖՖԻ ԿՈՆԴԱԿՉՅԱՆ
Պատմաբան

Ռուսական ազգային ժողովը մեղադրում է Ելցինին

Ռուսական ազգային ժողով հայրենասիրական կազմակերպությունը, որը հանդես է գալիս ռուսական ազգային պետականության կողմ, հրադարակել է *«Պրիդնեստրովիեում ստեղծված իրավիճակի մասին հայտարարություն»*: Փաստաթղթում նշվում է, որ այդ շրջանում *«իրադարձությունների ողբերգական զարգացումը»* հնարավոր դարձավ *«նախագահ Ելցինի եւ Ռուսաստանի ղեկավարության անտարբեր անգործության եւ ողղակի բողոքության հետեւանքով»*:

Ռուսական ազգային ժողովը ստեղծվել է 1992 թ. հունվարին: Այն միավորում է Ռուսաստանի, Լիտվայի, Լատվիայի, Էստոնիայի, Ղազախստանի եւ Պրիդնեստրովիեի 74 հայրենասիրական կազմակերպություններ: «Ժողովի» ղեկավարներից են ՊԱԿ-ի նախկին գեներալ Ալեքսանդր Ստերլիգովը եւ գրող Վալենտին Ռասպուտինը:

Հայտարարության մեջ ասվում է, թե Պրիդնեստրովիեի կոնֆլիկտը կարող է կարգավորվել *«միայն Պրիդնեստրովիեի եւ Գագաուզիայի ժողովուրդների իրենիբխան իրավունքների ճանաչման հիման վրա»*: Ամենաընդունելի ելքը երեք պետական կազմավորումների Մոլդովայի, Պրիդնեստրովիեի եւ Գագաուզիայի Ֆեդերացիայի ստեղծումն է:

Ռուսական ազգային ժողովը մասնակցում է նաեւ մոլդավ ծայրահեղականների կողմից 14-րդ բանակի «ազգայնացման» փորձի «անթույլատրելիությունը»: ■

ՄԱՀԱՋԴ

Սրտի խորունկ կսկիծով հաղորդում ենք Սոցիալ-դեմոկրատ Հնչակյան կուսակցության Հայաստանի եւ ներքին սփյուռքի կազմակերպության ու «Հնչակ Հայաստանի» պաշտոնաթերթի հիմնադիրներից, կենտրոնական վարչության անդամ, մանկավարժ եւ լրագրող ընկ. Պետրոս Մարգարի Մարգարյանի անժամանակ մահը:

Հանգուցյալի հուղարկավորությունը տեղի է ունենալու չորեքշաբթի, մայիսի 6-ին, ժամը 15-ին, Արամի (նախկին Մոսկովյան) փողոցի թիվ 2 շենքից (առաջին մուտք, բնակարան 6):

ՍԴՀԿ Կենտրոնական վարչություն
ՍԴՀԿ Հայաստանի Կենտրոնական վարչություն

Աշխարհիկ ակումբ կամ համեցեք կինո նայելու

«Սինեմա» ֆիրմայի եւ կինոյի տան ղեկավարների անհերեւակայելի թվացող ծրագիրը մայիսի 1-ին իրականություն դարձավ: Այդ օրը ծնվեց «Աշխարհիկ ակումբը»: Կինոյի տան բացօթյա այգում էին Հենրիկ Իգիթյանն ու Լեւոն Մալխասյանցի ջազային եռյակը, պատգամավոր Տիգրան Կյուրեղյանն ու Հայաստանի նախագահի աղարտի աշխատակցուհիները, լրագրողներ ու հեռուստաողբրատորներ, հյուրեր արտասահմանից: Ցուցադրված էին գեղանկարչուհի Գոհար Սանոյանի աշխատանքները: **«Մենք ստեղծում ենք ամառային այգի-կինոսրահ,** ասաց «Սինեմայի» տնօրեն Գեւորգ Ներսիսյանը: **Այստեղ կգործի սրճարան, կցուցադրվեն միմիայն հեռաֆիլմ կինոֆիլմեր: Այն կդառնա մեր Աշխարհիկ ակումբի հիմքը: Այստեղ կհավաքվեն մտավորականության բոլոր խավերի ներկայացուցիչները, կլինեն հեռաֆիլմ բանավեճեր: Այն պատգամավորները, որոնք խորհրդարանում լեզու չեն գտնում, ակումբում կգտնեն հաշտեցման եզրեր»:**

Մայիսի 7-ից սկսած ամեն օր կգործի կինոսրահը, իսկ ամեն ամսվա 1-ին Աշխարհիկ ակումբի հերթական հավաքը: Անդամները կմուծեն անդամավճար, կդիտեն «Օսկար»-ների արժանացած ֆիլմեր: Իհարկե, կլինեն նաեւ անակնկալներ: Ինչպես ասաց Վրաստանի «Խոմելի» մշակույթի կենտրոնի ներկայացուցիչ Դաթո Ժորժոլիանին, «Սինեմայի» հետ համագործակցության միջոցով հայ հանդիսատեսը կծանոթանա վրացի երիտասարդ արվեստագետների աշխատանքներին, «Կինոստուդիա 1»-ը կներկայացնի «Առնետ», «Օիծեռնակն ու ճնճղուկը», «Ջարքոմ» նոր վրացական ֆիլմերը: Հայաստանում կանցկացվեն Վրաստանի մշակույթի օրեր, Թբիլիսիում Հայաստանի:

Իսկ Աշխարհիկ ակումբը կհամագործակցի ոչ միայն վրացական, այլեւ նախկին Միության այլ կենտրոնների հետ:

Մինչ այդ, ցանկացողները կարող են այցելել կինոսրահ սուրճ խմելու եւ հեռաֆիլմ դիտելու:

ՀԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Լուրերի հոսք

Հանգամանալից զրույց

Մայիսի 1-ին եւ 2-ին Ռուսաստանի արտգործնախարար Անդրեյ Կոզիրեւը եւ ԱՄՆ պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերը հեռախոսով «հանգամանալից զրույցներ» են ունեցել: Ինչպես հաղորդեցին Ռուսաստանի արտգործնախարարությունում, նրանք քննարկում էին «ստրատեգիական հարձակողական սպառազինությունների մասին պայմանագրի իրագործման սկզբունքային սահմանները»: Նախարարության հաղորդագրության համաձայն, դա թույլ կտա այլ պետություններին, որոնց տարածքում գտնվում է այդ տեսակի զենք, «կատարել իրենց պարտավորությունները եւ 7 տարվա ընթացքում ոչնչացնել այն, իսկ հետո միանալ միջուկային զենքի չտարածման պայմանագրին որպես ոչ միջուկային երկրներ»: ■

Իսլամի փորձը օգտակար

Թեհրանի ռադիոն հաղորդում է, թե Իրանի Նախագահ Հաշեմի Ռաֆսանջանին մայիսի 4-ին ընդունեց Ադրբեջանի գլխավոր դատախազ Բաբաեւի գլխավորած պատվիրակությանը, որ Իրան էր այցելել օգտվելու համար այս երկրի իսլամի իրավական եւ դատական համակարգում ունեցած փորձից: Ռաֆսանջանին անհանգստություն հայտնեց Ղարաբաղի բախումների առթիվ եւ ասաց, թե «Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը կանի հնարավոր ամեն ինչ Ղարաբաղում զինադադար հաստատելու համար»: Նախագահն անդրադառնալով երկու երկրների փոխհարաբերություններին ընդլայնմանն ու ամրապնդմանը, ասաց, թե այդ ճանապարհին ոչ մի արգելք չի տեսնում: ■

Համաձայնության են եկել

Ադրբեջանի պաշտպանության նախարար Ռահիմ Գազիեւը դրականորեն գնահատեց Ռուսաստանի պաշտպանության փոխնախարար եւ Անդրկովկասի զինվորական օկրուգի հրամանատար Վալերի Պատրիկեեւի հետ տեղի ունեցած բանակցությունների արդյունքները: Նրանք քննարկում էին հանրապետության տարածքում տեղակայված զորամասերը Ադրբեջանի ենթակայությանն անցնելու հարցը: Ելույթ ունենալով Ադրբեջանի հեռուստատեսությամբ, նախարարը հայտարարեց, որ «ազգային բանակի ստեղծման ծրագիրը հաջողությամբ է իրականացվում»: Նրա խոսքերով, Ռուսաստանի ռազմական ղեկավարությունը խոստացել է աջակցել հանրապետության զինված ուժերի տեխնիկական ապահովությանը: ■

Ոչ մեկի դեմ չենք

Թուրքմենստանի կառավարությունում ստեղծվել են աշխատանքային խմբեր, որոնք նախապատրաստում են մայիսի 9-10-ին նախատեսված Իրանի, Թուրքիայի, Պակիստանի եւ Միջին Ասիայի պետությունների ղեկավարների հանդիպումը: Թուրքմենստանի նախագահի մամուլի ծառայությունում հաղորդեցին, որ մասնակիցները արդեն հաստատել են Աշխաբադ ժամանելու իրենց պատրաստակամությունը: Հանդիպման ժամանակ նախագահները կքննարկեն անդրասիական երկաթգծի կառուցման, ավտոմորիլային, օդային հաղորդակցության եւ Կասպից ծովում նավագնացության զարգացման հարցերը, ինչպես նաեւ կհամաձայնեցնեն իրենց դիրքորոշումը որոշ արտաքին քաղաքական խնդիրների վերաբերյալ: Թուրքմենստանի նախագահ Նիյազովը հայտարարեց, որ նախապատրաստվող համաժողովն ուղղված չէ որեւէ առանձին վերցրած երկրի կամ երկրների դեմ: Նա նշեց նաեւ Ռուսաստանի հետ ավանդական հարաբերությունների կարեւորությունը: ■

Լուրը չափազանցված էր

«Մխեդրիոնի»-ի ղեկավար Ջաբա Իոսելիանին հայտարարեց, որ այդ զինյալ կազմավորման ինքնալուծարման մասին որոշումը վաղահաս է: Առաջին հերթին անհրաժեշտ է կայունացնել հանրապետության իրավիճակը եւ լուծել «Մխեդրիոնի»-ի անդամների աշխատանքի եւ սոցիալական պաշտպանվածության հարցը:

Լուրերը ինտերֆաքս, «Սնարք»-ի եւ մեր սեփական թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Ս. ԱՐԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարուածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի
ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@